

Sana
çocuklarımızın
gelişmesini
sağlar!

GRAFİKA

Çocukların, büyüme çağında, çabuk yorulduklarını ve zayıf düştüklerini sık sık unuturuz.

Besleyici kıymeti yüksek, A ve D vitaminleri bol olan SANA ile çocuklar daima kilodan ve boydan kazanırlar.

Sabah, akşam onlara bol SANA sürülmüş ekmeğe yediriniz. Çocuklar SANA'da çok sevdikleri netis tad ve tazeliği daima bulurlar.

*Çocuklarınıza bol Sana:
ucuzdur,
gelişmeleri için elzemdir.*

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1961

İÇİNDEKİLER

Halk Hikâyeleri Üstüne
III. Selim Çağının Seyirlik Oyunları
Lâgari Hasan Çelebi Nası Uçmuştu?
Diğdiği
Kitaplar: "Türk Milli Oyunlarından
Şabanözü'nde Yaren Seçme Usulü
Atasözlerinde Kadın
Seferihisar'da Orta Oyunları : VI
Tekirdağ'da Yağmur Duası
Ankara'da Yağmur Duası
Mutasavvıf Şair Hüsameddin Uşakı
Majör Minör Dışı Diziler Hakkında
Acı Kayıp: Ali Rıza Yalçın da Öldü
Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar:
İstanbul Türküleri
UNESCO VII. Devre G. Kurulu ve Ayın Olayları
Âşık Meyyiti: III (Son)
Kadamut Mânileri: III (Son)

Eflâtun Cem GÜNEY
Metin AND
İbrahim Hakkı KONYALI
Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL
Kâmil TOYGAR
Muzaffer KUTSAL
Candan SELEK
M. Necati ÖZSU
Salim Sami İŞÇİLER
Rifat TURGAY
M. H. BAYRI
Halil B. YÖNETKEN
İhsan HİNÇER
İsmail Nami ERBİLEK
Bora HİNÇER
Raci DAMACI
Yılmaz ELMAS

BİZE GELEN KİTAPLAR VE DERGİLER

SAYI: 143

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1961

İÇİNDEKİLER

- Halk Hikâyeleri Üstüne
III. Selim Çağının Seyirlik Oyunları
Lâgari Hasan Çelebi Nasîi Uçmuştu?
Diğdiği
Kitaplar: "Türk Millî Oyunlarından
Şabanözü'nde Yaren Seçme Usulü
Atasözlerinde Kadın
Seferihisar'da Orta Oyunları : VI
Tekirdağ'da Yağmur Duası
Ankara'da Yağmur Duası
Mutasavvıf Şair Hüsameddin Uşaki
Majör Minör Dışı Diziler Hakkında
Acı Kayıp: Ali Rıza Yalçın da Öldü
Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar: II Faik AKÇIN
İstanbul Türküleri
UNESCO VII. Devre G. Kurulu ve Ayın Olayları
Âşık Meyyiti: III (Son)
Kadamut Mânileri: III (Son)
- Eflâtuñ Cem GÜNEY
Metin AND
İbrahim Hakkı KONYALI
Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL
Örnekler., Kâmil TOYGAR
Muzaffer KUTSAL
Candan SELEK
M. Necati ÖZSU
Salim Sami İŞÇİLER
Rifat TURGAY
M. H. BAYRI
Halil B. YÖNETKEN
İhsan HİNÇER
İsmail Nami ERBİLEK
Bora HİNÇER
Raci DAMACI
Yılmaz ELMAS

BİZE GELEN KİTAPLAR VE DERGİLER

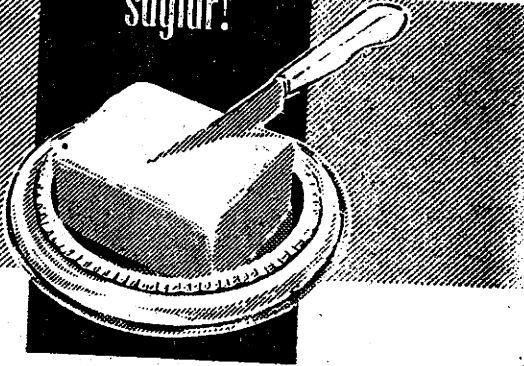
SAYI: 143

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Sana
çocuklarımızın
gelişmesini
sağlar!

Çocukların, büyüme çağında, çabuk yorulduklarını ve zayıf düştüklerini sık sık unuturuz.

Besleyici kıymeti yüksek, A ve D vitaminleri bol olan SANA ile çocuklar daima kilodan ve boydan kazanırlar.

Sabah, akşam onlara bol SANA sürülmüş ekmek yediriniz.
Çocuklar SANA'da çok sevdiği nefis tad ve tazeliği daima buturlar.

*Çocuklarınıza bol Sana:
ucuzdur,
gelişmeleri için elzemdir.*

GRAFIKA

Roket Devrinden Önce :

LÂGARİ HASAN ÇELEBİ NASIL UÇMUŞTU ?

Yazan: İbrahim Hakkı KONYALI

Yirmi sene kadar evvel "Yedi Gün" mecmuasında, daha sonra Tan gazetesinde "Türk roketi", başlıklı iki yazı yazdım. Bu nu muhteşif vesilelerle tekrarladım. Geçen senelerde roket mütehassısı bir İngiliz âlimi İstanbula geldiğinde, roketi icat etme şerefinin Türklere ait olduğunu söyledi. Gazetelerin yazdığına göre benim yazılarımdan da bahsetmiş. İlk roket tecrübesini yapan Lâgari Hasan Çelebi isminde bir Türktür. Bu Türk elli okkalık barut macunundan yaptığı bir rokete binerek havaya yükselmiştir. Dördüncü Sultan Muradın "Kaya", sul tan adlı bir kızı dünyaya gelmişti. Türk ananesine göre doğumun yedinci günü Akike denilen bir şenlik yapılırdı. Sarayburnun da tentiplenen şenlikte Lâgari Hasan Çelebi yaptığı rokete binmiş ve havaya yükselmiş, inerken de kartal yeleklerinden yapılmış pa raşütünden istifade etmiştir. Bu Türk fen adamı Ewliye Çelebinin çok yakın dostu ve arkadaşı idi. Çelebimiz onun roketle uçuşunu ve dönüşünü yazmıştır. Bazı cümlelerini bugünkü dilimize göre çevirerek alıyorum:

"Lâgari Hasan Çelebi Murad Hanın Kaya, Sultan adlı parlak yıldızlı kızı doğduğu zaman Akike Şadümanleg yapıldı. Bu Lâ -

hayal temasile eğlendi. (5 Mayıs 1211 / 1796) Topkapı'ya nüzul ve dün gece Topkapı'da ağa yerinde opera nam müzahraf mülâabeî efrenci izhar eyliyen çend nefer frenklerin temaşa ettirdikleri melabe çengiyane ve atvar efrenciyaneleri sohbetleri ve dimağı zükâm eyleyen is ve pasları ve tekelüfleri tezkârile eğlendi... Şevkiye divan hanesinde saz ile eğlendi.. Topkapı'da müdema ile eğlenip... Topkapı'da serhengân ile eğlenip gecesi hazine kethüdasının helvası olmakla Şevkiye divanhanesinde hayal temasile.. Topkapı'da gece rakkaslar teması, çengiler atlar ve pehlivanlar teması buyrulup pehlivan ve mehterhane ve çengiller temasile kasrı inciluyi teşrif ve kâffeî lubedebazı teması bir'e... fişek donanması münasebetle tersanede fişenk imâline me-

gari Hasan elli okka barut macunundan yedi kollu bir fişek icat etti. Sarayburnunda Hünkâr huzurunda fişegine bindi. Şakirdleri fitili ateşlediler.

Lâgari:

— Padişahım seni Hüdaya ismarladım. İsa peygamber ile konuşmaya gidiyorum! diyerek Allaha hamd ettikten sonra gökyüzüne çıktı. Yanında olan fişekleri ateş edip deniz yüzünü aydınlattı. Gökte büyük fişegi barutu kalmayıp da yere doğru inerken ellerinde olan kartal kanatlarını açıp Sinan paşa (1) Kasrı önünde denize indi. Orada yüzerek çıplak padişahın huzuruna geldi. Yeri öperek:

— Padişahım. İsa peygamber sana selâm eyledi! diye şakaya başladı. Bir kese akçe ihсан olunup, yetmiş akçe ile Sipahi yazıldı. Sonra Kırmıda Selâmetgiray Han'a gidip orada merhum oldu. Rahmetli sadık bir arkadaşımız idi. Allah rahmet eylesin ..

(1) Sinan paşa köşkü Sarayburnunda idi. Şimdi yalnız alt kısmı ile çeşmesi kalıktır.

mur hendesehane halifelerinden mühendis İngiltere'de Selim Avrupa'da havaya çıktıkları sanatı izhar eylemek alatin tedarik ve ateş duhanile yelken bezinden masnu bir kebir küreyi havaya tayeran ettirdiği temaşa buyrulup... Martın yedisini olmakla kar yağup meddah getirtilip eğlenildi. Topkapı'ya nüzul ve meddah getirtilip eğlenildi... Kursun ve ok atırılıp pehlivan güleşip salıncak ve saz ile imrar-ı evkat buyurulmakla... Sadabat'a azimet ve esnayı tarihte cündiyan ve çavçan Mısır oyununa giderek ok ve çumbara endah ettirilip ve saz ile eğlenilip. Mısır oyununa giderek ve cirt oynayarak... İngiliz Selim'in havaya uçurduğu küreyi temaşadan sonra... Kemenkeşan'a ok atırıp saz ile aram...

Dil ve Oyun Adları:

DİĞDİĞİ

Yazan: Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL

Dilimizde nadiren diğdiği de yazılıp söylenmiş olan "diğdiği", sözünden maksat "r", harfinin kusurlu telaffuzudur; onun yerine "l", "b" hizde çoğu zaman "ğ", kullanıldığı gibi, o harfin büsbütün veya az çok kaldırıldığı da olur. R sesini çocuklar ve çok kimseler güç söyler; tam tersine "rr", kullanma düşkünlüğü de görülür. Bir iki dilde, o arada asıl türkçede kelime başı olarak r hiç yok, fakat sonrasında vardır. Çince de ise ne başta, ne içte, ne de sonda hiç yoktur. Mogolcada türkçedeki gibidir. R, yuvarla nışı ve topaklığı ifade eder söylenişte olduğu için o hallerin kelimelerinde özellikle vardır: tekerlek, devir...

"R", harflerini çatlatarak kullanmak kırk elli yıl öncelerimizin kabadayı konuşmasında bir böbürleniş yoluydu. Buaların sınıfı sınırlı kalışı gibi, diğdiği konuşmaktan kendini kurtaramayanların sayısı da şehirlerde enderdi; ikinci hal şehirlerimizde halde de böyledir. Fakat yurdun nice yerlerinde diğdıklük epey yaygın, bazı semtlerde de r'leri çatlatış hali âdeta eski bir cereyanın devamı halinde açıktır. Argodaki "racon", sözünün r'leri çatlatma kabadayılığı ile ilgili olduğunu sanıyoruz, ki semelik ricelik o cereyandan başkadır.

Batıda diğdiği (grassement) modası çıkıp yerleştiği de olmuştur. Bu, r'yi bizim "ğ" gibi boğazdan rılaştırmadır; yumuşak geçerse hele bir kadının ağzında hayli lâtif bile kaçır. Fransada "Directoire", zamanında böylesi modaydı, gününde zürefa kendilerine "incoyables", derlerdi. Orada diğdiği'nin en yaygın şekli r'yi ağız gerisinin dibinden çıkartmaktır ki ayrı bir boğaz sesi halindedir. Kimi eyaletlerinde, hele Provens ve Forez'de pek yayılacak r'yi gerektiği gibi söyleyenler yok denilecek kadar azaldı. İnşaat ve şarkıya elverişli bir hâl olmadığı anlaşıldı. Çocukları ilk yaştan itibaren diğdigidan kurtarmanın çareleri aranır oldu, metodlar öne sürüldü. Fakat diğdıklük Fransız konuşmasında hâlâ hâkimdir.

Diğdigidan maksadın meselâ dırdır yanıtını "diğdiği", telâffuz etmek olduğu

anlaşılmıştır sanırım. Burada anlatılmasına lüzum görmediğim bir iki sebeple yurt içi diğdıklük durumuna dair yerlilerden epey soruşturmalar buldum ve sonunda anladım ki: r'lerin silinmesi Ege illerimize doğru hele köylüler ağzında pek fazladır; meselâ Aydın'dan Girmencik ilçesinin Ortaklar bucağında Kızılcapınar köyü sekencesi alevilikten müdevver bir nesildir. "Parmak", eskilerde barnak, dedikleri halde şimdi okur yazarları parmak demeye alışmışlardır. Fakat o köyün civarındaki sünni köylerde Bâmak, Barmak denir. Bardağa "bardak", var yerine "vâ,, diyorlar. Bardakçı (tavacı vâ! (Bardakçı tavacı geldi!) : bu bir gezgin satıcının o köyler arasındaki satış nidasıdır. Vâmak, varmak demektir. Denizli'nin Davaz bucağından köylünün şu sözü bir şakalaşma sitemidir: Meemet, âmut âcının dibinde bâdak va; bâdağın içinde bömez va, al da gel! (Mehmet, armut âcının dibinde bardak (desti) var; bardağın içinde pekmez var; al da gel). -- Şu da oralardandır:

Bâdakta bömez,
Gözeli kim öpmez.

Manisa'nın köylerinde meselâ yorgana "yoogan", der'er. Parmak "bâmak"tır. Görü lüyor ki r'ler hep diğdığuya uğruyor, siliniyor.

Kelime sonundaki (ğ) nin (r) ye döndüğü olur. Şu Rumeli türküsünde bağ sözü "bar.. olmuştur:

Bağçeye bar diyemem
Ayyaya nar /diyemem
Ahştım ben güzele
Cirkine yar diyemem.

Sunda da "dağdaş kurmak, tabiri "bardaş kurmak.. olmuştur:

Harmaz yerini süpürdüm
Bardaş kurdum ben oturdum
Kahurlanma elâ gözüm
Ben askerliği bitirdüm.

Fakat bazı Anadolu köylü ağzında (r-ğ) diğdigi çok daha yaygındır. Bardaş mı eski, bağdaş mı eski sorusuna "bardaş,ın daha eskılığı cevabını vermek hiç de yanlış ol-

Kitaplar Arasında :

2610 TÜRK MİLLİ OYUNLARINDAN ÖRNEKLER

Yazan: Kâmil TOYGAR

1960 yılı içerisinde Kıbrıs'ta yayımlanan fakat elimize yeni geçen bir kitap var. Uzun yıllar Anadolu'da beden eğitimi öğretmeni olduğumdan sonra birkaç yıldır Yavru Vatan Kıbrıs'ta bulunan Sayın Mümtaz Conger'in hazırladığı eserin adı: "Türk Milli Oyunlarından Örnekler", adını taşıyor. Bu alanda üstün bilgi ve görgüsünü yakından tanımış, bir öğrencisi olarak takdir etmiş olduğum sayın Conger eserinin hazırlanış nedenlerini kitabının önsözünde şöylece belirtiyor :

"Kıbrıs'ta bulunduğum üç seneden beri Ada çapında yapılan çalışmalar ve göster-

miyacaktır. Çünkü düğdiği muahhar ve âri-zi bir oluşt. Kaşgarlı'da emsal var.

Dilci olmadığımız için meselâ "barış,, ile "bağış,, arasında bir münasebet var mıdır bilemeyiz ama, düğdüklik değışimi pek âlâ seçilebilir: "barışmak,, bağışmak olabildi; bağışlamak sonra gelir.

Erzurum'un "bar,, oyuncuları mutlaka tutmak yardımcı fiiliyle "bar tutmak,, derler; bar el tutuşularak yürütülen bir oyundur. Şu halde "bar,, tutulan bir şeydir. Nitekim bar'ın düğdükü bağ olur (sap anlamına).

Çağatay türkçesinde düzeltmek, tertip etmek, zabtırapı altına almak anlamına müteaddi fiil olarak "barlamak" var : bu nun "bar,, kökü tertip, nizam, sıra demek olursa da, uzak kaynak ve lehçelerde kelimenin ayrıca anlamları da vardır. Barlamak farisi "besten,, (bağlamak) fiiliyle karşılık düşüyor. Payitaht musikimizde ses telifi anlamıyla bestelemek fiili çıkarılmazdan yüz yıllarca önceleri bu mânâda bağlamak fiili kullanılırdı (Sehi Bey Tezkeresi). Şu halde "barlamak,, fiilinin düğdükü "bağlamak,, olmak gerekir ki bu sonuncu hal de kadimdir. Bar, ondan da eski olmak gerekir.

Dilimizin tarihinde düğdükü konusunun dik kate alınmasından nice gerçekliklerin aydınlanacağına inaniyoruz.

riler esnasında milli oyunlarımıza karşı o kadar büyük bir sevgi ve râğbet müşahede ettim ki bunları daha geniş kitlelere yaymak amaç ve ümidi beni böyle bir kitabı yazmağa sevketti.

En büyük saadetim bu ümidin gerçekleşmesi olacaktır. "

Son yıllar içerisinde milli oyunlarımızın uluslar arası gösterilerde kazandığı değer folklorumuzun tanınma ve gelişmesini sağla mıştır. Bu bakımdan Kıbrıs gibi siyasi ve mânevî hayatımızda büyük bir yeri olan komşu ülkede unutulmuş veya unutulmağa yüz tutmuş halk oyunlarımızın canlandırılmağa çalışılması cidden öğülmeğe değer çabalarıdır.

Kıbrıs'ta misyoner ruhlu bir eğitimci olarak çalışan sayın Mümtaz Conger'i ne kadar tebrik etsek azdır kanısındayım.

Temiz ve güze l bir baskı içerisinde konular şu ana başlıkları taşımaktadır:

Tarihçe — Oyunlarımızın karakteri ve mânalı hareketleri — Oyunların bölgelere dağılışı — Ege — Orta Anadolu — Kars , Erzurum — Karadeniz — Güney ve Güneydoğu Anadolu — Trakya oyunları — Bu oyunların kadın ve erkek giyimleri — Oyunlarla ilgili şiirler —

Oyunların oynanış şekli ve figürleri de ayrı ayrı belirtilerek çeşitli bölgelerden yedi oyun alınmış bunların ezgi ve sözleri de verilmiştir.

Kitap içerisinde kadın ve erkek oyun kır yafetlerimizin renkli ve güzel resimleri de konulmuştur.

Son bölümde ise 1957 - 1960 yılları arasında Kıbrıs'da yapılan folklor çalışmalarından söz açılmıştır.

Sayın Conger'i yürekten kutlarız...

(*) [Türk Milli Oyunlarından Örnekler— Mümtaz Conger — 1960 — Halkın sesi Matbaası Lefkoşa — Kıbrıs — 58 sayfa Fiyatı : 150 mil. (Kıbrıs) 300 kuruş (Türkiye)]

Çankırı'da Gelenekler ve Görenekler:

ŞABANÖZÜNDE YAREN SEÇME USULÜ

Yazan: Muzafer KUTSAL

Eski bir tarihçeye sahip olan Kasabanın yaren meclisi, yıllarca bir muahhabet ocağı halinde samimi hava:arla kaynayıp taşmış ve yarenlerin bağdaşmasına vesile teşkil eden bu ocaklar, gelenekteki bütün sahnelerle yakın tarihte maziye mal olmuş ve bugün dilelerde bir masal haline gelmiştir.

Ata mirası olan bu meclisin teşkili ve gerekse devamı tamamen kaidelerle tahditli olup, yarenlerin bu an'aneye riayet etmesi mecburi olmakla beraber, halkın da geleceğe göstermiş olduğu sadakat dolayısıyla bu usul nesilden nesile intikal etmiştir.

Bilhassa kış aylarında tertip olunan yaren meclisi yirmidört kişiden teşekkül edip, bunların arasından hatırlı ve hürmete lâyık bir kişi büyük başağalya ve sevilen diğer bir kişi de küçük başağalya seçilmek suretile sevki idareyi inhisarlarına alırlar. Bakiye yirmi iki kişi ise erat olarak vasıflandırılır.

Ocak Yakma Usulü:

Erattan iki kişi "Ocak yakma,, diye tabir edilen bir ziyafet tertipler ve yaren meclisinin yirmidört ferdi davet olunur. Ekseri pazantesi ve perşembe akşamlarına tesadüf ettirilen akşam yemeği yenildikten sonra, Meclis odasının yukarı kısmına dört adet döşek üst üste serilir ve büyük başağa geçer yerine oturur. Bunun yanına iki döşek üst üste serilir, küçük başağada buradaki yerini ıssal eder. Erat, Büyük başağanın oturma şeklini kritik ettikten sonra tek katlı minderlerinde, Büyük başağanın oturduğu şekli tatbik ederek otururlar. Bu meydana hoş sohbetler edilir. Bahusus erat tarafından "Tavuğumu kim çaldı,, veya "yastık,, ve benzeri mizahi ve hicvi oyunlar oynanır. sazlar çalınır, türküler söylenir ve geç vakitlere kadar eğlenildikten sonra Büyük başağanın müsaadesi alındıktan sonra yaren meclisi dağılır. Bu ilk ocak yakımında erat kendisine bir eş intihap etmiştir. Bu eşler onbir hafta müddetle aynı şekilde ziyafetler ve eğlentiler tertip eder ve yaren meclisi 12 inci haftayı küçük başağanın evindeki ziyafette geçirir. 13 üncü hafta boş ge-

çer, 14 ncü hafta büyük başağanın evinde tertiplenen ziyafete meclis davet olunur. Bu ziyafeti tedvire yine erattan bir terd memur edilmiş olduğu için gelenekte olduğu üzere büyük başağaya yukarı baştaki katlı döşek üzerinde oturur. Keza küçük başağa onun yanındadır. Küçük başağanın ve gerekse eranın yaptığı ocaklarda, akşam ezanı ile yemek yenilmesinin teamül halinde olmasına rağmen, büyük başağanın evinde saat 24 olmayınca yemek verilmez.

Müsaade :

Erattan herhangi birisi yaren meclisi ne bir misafirini getirebilmek için evvelâ arzusunu küçük başağaya izhar eder. Küçük başağa da durumu büyük başağaya bildirir ve büyük başağanın müsaadesi tahsil edildikten sonra her erat bir misafir getirebilir. Küçük başağa da müsaade almak suretile iki misafirini yaren meclisine davet etmeye selâhiyetlidir. Küçük başağanın ve gerekse erattan meclise misafir getirmesi tahditli iken, büyük başağanın misafir daveti aksine olarak hiç bir kayıt ve şarta tabi değildir ve istediği kadar eş ve dostunu meclise çağırabilir. Şayet yaren meclisi toplantı halinde iken davetsiz olarak misafir gelecek olursa, gelenlerin durumuna nazar edilir. Misafirlerin an'aneye uymaması veya nahos hallerde bulunmaları halinde davetsiz misafirlere birer fincan sade kahve ikram edilir. Bu kahve gelen misafirlere "Gıt,, mana sındadır. Misafir kahvesini içtikten sonra büyük başağanın müsaadesini tahsil ederek ayrılır. Şayet kendi gelen misafir, uyaroğlu ve an'ane sadığı ise, buna bir fincan şekerli kahve ikram edilir ki; bu hoşumuza gittin, otur, beraber eğlenelim manasındadır. Davetsiz misafir de davetliler gibi râğbete mazhar olur.

Muhakeme usulü:

Yemekler yenilirken, sofraya son olarak pilav konur. Yarenler arasında kırıng var ise, kırıng olan er kaşğını dik olarak pilava saplar ve kalkar. Sofra toplanırken küçük başağa pilava saplanan kaşıkları sayar ve dik duran kaşıklar adedinde mecliste da-

ATASÖZLERİNDE KADIN

Yazan: Candan SELEK

Yüzyılların tecrübesini aksettiren Atasözleri arasında dikkatimizi en çok kadınlar hakkında söylemiş olanlar çekti.

Ne tuhaf ki, Doğulusu da, Batılı da, beyazı da, siyahı da kadın hakkında hep aynı şeyleri söylemişti. Bütün dünya medeniyet, ınk ve dinlerinde kâh gökîere çıkarılmış, övülmüş, değeriendirilmiş, kâh yerilmiş, hattâ şeytanla bir tutulmuştu. Bir Fransızın veya Çinlinin, bir Afrikalıının veya Kuzeylinin dağarcığında aynı yerme veya övmelere rastlamak mümkün oluyordu.

En zengin köseyi kadın konusuna ayıran milletler, en güzel sözlerini gene kadın için söylemişlerdi. Bir Türk atasözü, "Yuvayı dişi kuş yapar,, bunlardan en güzeliydi. Çinlilerin de buna pek yakın bir atasözleri vardı: "Obayı yüz erkek kurar; yuvayı kadın yapar,, İngilizler: "Kadın, evin anahtarıdır," diyorlardı... Şu, bir Çek atasözü idi: "Kadinsız ev, yağmursuz tarlaya benzer." Kadının sayılması gerektiği konusunda, başka başka sözlerle hep aynı fikir savunuluyordu: "Kadının isteği, Tanrının isteğidir" - Fransız. "Kadına hakaret, erkeğe felâket getirir" - İran. "Kadının sayıldığı yerde, Tanrı sevinir,, - Arap. "Gökten ye-

vacı mevcut olduğunu anlar, fakat hiç kimseye bir şey sormadan eratin çehresini tetkik ederek müstekilerin kimler olduğunu maharetle tesbit edip durumu büyük başağaya arzeder, kırgın kimselerin muhakeme edilmesini ister. Erattan en yaşlı üç kişi Hâkim olarak tayin edilir ve kaşık sahiplerinin dinlenilmesine geçilir. Dâvacılardan sonra dâvacılar dinlenir ve üç kişilik Hey'eti Hâkime tarafından müzakere edildikten sonra kusurlu tarafın kusur derecesine göre hândi, kuzu, tavuk, helva ziyafetleri gibi cezalar tertip edilir. Bu cezalarda kusurlunun keseceği hayvan adedi, helva ziyafeti ise kaç kilo şeker sarfedeceği veya sadece pilav ziyafeti ise, kaç kilo pirinç harcıyacağı hususları bilhassa tasrih olunur. Tesis olunan ceza Hey'etin bir azası tarafından Küçükbaşağaya ve küçük başağa da büyük başağaya âleni olarak arzeder. Küçük başağa dilerse cezada indirme veya bindirme yapabilir. Büyük başağa da cezada indirme ve bindirme yapabileceği gibi affetmeye de muhtardır. Büyük başağanın kararı kesin -

re oniki kilo namus yağmış, onbirini kadınlar almış" - Korsika. "Bir kadın kabol, on erkeğin gözüne bedeldir" - İsveç.

Ote yandan, bu güzel ve tatlı sözlerin yansıra, gene aynı milletlerce söylenmiş nice eş hikâyelere rastlanıyordu. "Saçı uzun, aklı kısa," başta Türkler, birçok milletlerin dağarcığına girmiş bir atasözü idi. Kadının için, Araplar, "Şeytan tuzacı," Acemler ise "Şeytan kamçısı," diyorlardı. Ya Amanlar!... "Şeytanın bilmediğini, kadın bilir," diye dertleniyorlardı. Gevezelik konusunda ise yığınla atasözü vardı: "Kadının kılıcı, dilidir ve hiç pas tutmaz,, - Çin. "Sağlam ayakkabı yapmak için tabanına kadın diti koyun; hiç eskimez" - Fransız. "Sükût kadının en değerli fakat hiç kullanmadığı mücevheridir" - Danimarka. "Kadının aklı, burnunun altındadır" - Japon. "Kadın ağzı hiç tatil yapmaz" - Zenci. "Allah, kadın verdiği sabrı da beraber verir" - Alman. Çinlilere göre, kadına verilen sır, havaya uçurulan balondur. Fransızlara göre, kadının saklayabileceği tek sır, kendi yaşı idi. Şu ise, bir Polonya atasözü idi: "Su, ateş ve kadın asla yeter demez,, Araplar ise şöyle diyor: "Bir kadını kim memnun edebilir

dir.

Yarenlerin daveti :

Bu meclis gruplar halinde olduğu için, bir büyük başağa diğer bir büyük başağayı erati ile birlikte evinde ağırlar. Yaren Meclisleri arasındaki büyük kırgınlıkların halli için diğer bir meclis harekete geçer ve sulhun idamesi için gerekli gayretlerini gösterir. İcabı halinde büyük başağa iki grup yaren meclisini, evinde tentilediği ziyafete davet etmek suretile barıştırır.

Geleceğe râğbet:

Sadece kış gecelerinin sohbet vesilesi ve muhit halkının birbirleriyle bağdaşır samimiyet havasına bürünmesine önderlik teşkil eden yaren meclislerinde büyük veya küçük başağa seçilen kişiler halen de muhitte "Başağa,, olarak anılmakta ve çağırılmaktadır.

Fakat son seneler zarfında, siyasi dâvaların bu geleceğe nüfuz etmesi itibarile yaren meclisi kurulmasına râğbet edilmemekte ve pek ender olarak yaren meclisi teşkil edilse bile, gelenekte olduğu üzere, halk tarafından iltifat görmemektedir.

Oyunlar :

SEFERİHİSAR ORTA OYUNLARI

— VI —

Yazan: M. Necati ÖZSU

"YUMURTA SAKLAMA,, orta oyunu : Oyun üç kişi tarafından oynanır. Fakat, birinin oyunu bilmemesi gereklidir.

Oyun oynayacak kişilerden birisi, eline bir yumurta alarak, bir iddiada bulunur :

"Bu yumurtayı, çıkıp dışarıya iki kişi saklasın, bir bakışta nerelerine sakladıklarını bileceğim,,

İkinci kişi, bilmeyeceğine birine :

"Kalk kız, der, "kalk saklayalım da bulsun bakalım"

Çıkıp dışarı yumurtayı saklayarak içeri döner. iddia eden kişinin karşısına dikilirler.

Birinci kişi, kalkıp her ikisini de tepeden turnağa bir süzer, ve :

"Buldum" der.

"Buldunsa, söyle bakalım,, derler .

Bunun üzerine , birinci kişi :

"Na işte" diye, oyunu bilmiyenin tepesine vurur.

Başındaki yazmanın içine sakladığı yumurtanın kırılması ile belki her şeyi zavallı anlar ama, iş isten geçmiş, tuzacı düşmüş olur.

Oyun da kahkaha tufanı arasında böylece sonuç bulur.

"KORKUTMACA" orta oyunu: Bu oyunda da, gene oyunu bilmiyen bir kişiye ihtiyaç vardır. Oyunda hiçbir hazırlığa lüzum yoktur. Anlatılması gereken hikâyeyi iyi ve sizzirdemeden anlatmak gereklidir.

Elebaşı, yöntemine getirerek hikâyeyi oyunu bilmiyen kişiye anlatmaya başlar :

"Geçen yıl bizim aşağı tarlada orak biçip dururdum. Etrafımda da inler, cinler yok. Kuşkulandım. İçime tuhaf bir ürküntü geldi. Şöyle bir etrafıma bakınam dediydim, amanın, baktığıma bir değil bin defa pişman oldum. Tarlanın gıplesinde, ak sakallı, elinde bir asa, başında yeşil bir sarık, minare kadar, kocaman bir dede dinelip durur. Donup kaldım. Elinde de bir beyaz bohça. Yavaşa yaklaştı yanıma :

-- Ey... hatun, diye bağırdı. Aç şu bohçayı aradığın burada!..

Eh gayri insan olcek yanlarım mı kaldı? Başladı elim ayacağm titremeğe. Ne yapayım ? Çaresiz açtım bohçayı. Aman!.. Ne görsem beğenirsiniz? Kocaman bir insan kolu çıkmasın mı "Allahım!..,, diye bağırıvermişim. Bu defa, kapınca kolu kafama vurmasını mı? Dahasını bilmiyorum, bayılmışım... "

Bu korkunç hikâyeyi anlatmış buradadır. bitince, anlatan, kadına biraz delâ yaklaşıp; Elini tutarak başına götürür :

-- Bak, der; Bak başımı halâ ne kadar şiş..

Tam kadın başına degeceği sıra, korkunç bir çığlık atar. Böylece ağlayıp bağırarak, güllüp eğlenenler arasında oyun da sonuç bulur.

"YUMRUK YUMRUK ÜSTÜNDE" orta oyunu: Bu oyunda elebaşı, billik ile seçilir. Çünkü, güç olduğu için kimse gönüllü elebaşı olmak istemez.

"Billik" küçük bir taş alıp, ellerde saklanarak, yumruklar oyuncuya uzatılır. Oyuncu taş olmyan eli bulmak dileği ile yumruğun birisine vurur, eğer taş bulunan eli vurmuş ise "kullık,, ondadır; yani ebe o olur. Bu olaya "Billik,, denilir.

Oyuncular, bir kişinin etrafını çevirebilecek çoğunlukta bulunur. Ebe, ortaya geçerek, diz çöker ve yüzükoyun kapaklanırlar. Oyuncular birer ellerini yumruk ya parak, ebenin sırtına bir bir üzerine koyarlar ve içlerinden biri:

-- Yumruk yumruk üzerinde kimin yumruğu var? diye sorar.

Ebe görmediği ve bilmediği için, rastgele birinin adını söyler. En üstteki yumruk sahibini bilememiş ise, oyuncular hep bir ağızdan :

-- Bilemedin.. Kaldır kaldır vur, diye rek, yumruklarını altta yatanın sırtına vururlar ve tekrar sorarlar .

Yumruklar, belli bir yerde durmuş ,

TEKİRDAĞ'DA HİDRELLEZ

Yazan: Salim Sami İŞÇİLER

Bu yazı, "Türk Folklor Araştırmaları",nın 1953 mayıs ayı nüshasında çıkan "Tekirdağ'da Hidrellez", adlı yazıma bir ek olacaktır.

Yaptığım araştırma ve soruşturma -larda Hidrellez dediğimiz günün aslının Hızır ile İlyas'tan geldiğini ve alakalı bulunduğunu öğrendim. Fakat "üstad Refi Cevad Ulunay Milliyet gazetesindeki 6 Mayıs 1950 tarihli Hidrellez adlı yazısında Hidrellezin Hızır İlyas'la alakalı olamayacağından bahsetmektedir.

Hidrellez yahut Hızır İlyas denmesinin sebebini eskiler şöyle anlatmaktadır: Hızır ve İlyas adındaki iki peygamber birbirleriyle senenin ancak bu gününde görüşürlermiş. O da 6 Mayıs yani Hidrellez gününe rastlarmış. Fakat hiç durma-

rak daima değiştirilir.

Ebe en üstteki yumruk sahibini bilene kadar yatar; ve oyun da bu şekilde devam eder.

"YATTI PIRASA, KALKTI PIRASA" orta oyunu: Pek sevilmeyen bir oyun olmasına karşılık, ölmemiştir. Daha çok genç kızlar arasında oynanır.

Oyunda gene bir ebe seçmek lazımdır. Bunda ebelik güç olmadığı için billiğe lüzum görülmez.

Önce her oyuncu, sebze adlarından kendine birer ad takar. Gene önceki oyun da olduğu gibi oyuncular daire olarak diz çökerler. Ebe, olduğu yerde yere kaplanarak:

— Yattı pırasa, kalktı pırasa, yatsın lahana! diye bağırır.

Hangi sebzemin adı söylenmiş ise, derhal o yatar; ve önce kendi adını söyleyerek, meselâ ebe gibi: "Yattı lahana, kalktı lahana, yatsın Kereviz!...", diye bağırır.

Oyunda kıvrak söylemek ve yatıp kalkmak, oyunu güzelleştirir. Böylece adını unutanlar, şaşırıp bakınanlar, gülüşmelere sebep olur.

dan sadece selâmlaşp geçeriymiş. Herhalde bununla zamanın durmadığını, daima yürümekte olduğunu, Hidrellezin ancak senede bir gün olduğunu anlatmak istemekte idirler.

5 Mayıs akşamı halk ağzında çok zengin yorumlara sebep olan "Kasım", yerini Hidrelleze terkederken kış ve soğuklar bitmiş, sıcaklar gelmeğe başlamış. Tabiatın yeşermesi bütün kuvvetiyle ilerlemiştir. Hidrellez Kasım'dan biraz daha uzun sürer. Kasım yüzseksen gün iken Hidrellez yüzseksen altı gündür. 7 Kasım gecesi o da yerini Kasım'a terkeder. Bundan sonraki bir yazımda "Kasım", hakkın da yaptığım araştırma ve tetkiklerimi yine çok kıymetli "Türk Folklor Araştırmaları", mecmuasında yayınlayıp umunun tetkiklerine arzedeceğim.

Hidrelleze kutlanış şekli hemen hemen her yerde aynıdır. Fakat ufak tefek farklar da bulunabilir ki bu da o yerin Hidrelleziyle ilgili folkloruna hususî bir güzellik ilâve eder.

Tekirdağ'da bu sene gördüğüm ve her sene aynı şekilde kutlanan Hidrellez şöyle oldu: Komşumuzun kızı 5 Mayıs akşam üzeri eline irice bir çömlek almış, içine biraz su ve birkaç gül dalı koymuş bize geldi. "Yarın Hidrellez falı bakacağız siz de bir nişan atın, tarihinize ne çıkacak. Yarın sabah da bize buyurun.", dedi. Nişanlarımızı elindeki çömleğe attık. Sonra bütün sokakı dolaştı, herkesten nişan aldı. Sonra çömleği bizim bahçedeki gül dibine koydu. Adeta onu sakladı. Ağzını işlemeli bir çemberle örttü. Çemberin üzerine bir kaç defa çömleğin ağzı etrafında ip sardı. İpin uçlarını da bir kilitten geçirdi. Kiliti de anahtarla kapadı.

Bu işler olurken sokakta da genç kızlar ve çocuklar toplanmış eski hasır ve çuval parçaları yakıp üzerinden atlıyor, gülüyorlardı. Kasım böyle uğurlanıp Hidrellez şen, şakrak karşılanıyordu.

Ertesi sabah yani Hidrellez sabahı oldu. Bütün komşular çağırıldıkları yerde top-

ANKARA'DA YAĞMUR DUASI

Yazan: Rifat TURGAN

Yağmur yağmamasının sebebi, insanların Allaha karşı işlemiş oldukları kusurlar ve günahlardır. Ankarada yağmur duasına herkes çıkar, duaya toplu olarak gidilir. Dua yeri yüksek tepeler, yahut mezarlıktır. Yağmur duasına kuşluk vaktinden biraz önce çıkılır.

Yağmuru Allah verir, yağmur duasına çıkmak demek, Allahın rahmetini dilemek demektir. Duada "Ya Rabbi, Peygamberimiz efendimiz, enbiyalar, evliyalar, habibler, dilsiz hayvanlar, günahsız ve mumsun insanlar hürmetine bizi rahmetinden mahrum etme," denilir.

Duadan önce, dua sırasında, yahut dua-

dan sonra dört - beş bin taşa veya nohuda dua okunur, yahut at kafasına dua yazılır. Taş veya nohut bir torba içinde ve at kafası doğrudan doğruya suya bırakılır ve bir iplikte kenarda bir kazığa bağlanır. Yağmur yağarsa bunları sudan çıkarmak mutlaka lazımdır.

Yağmur duasını hocalar yapar, duadan sonra her halde yağmur yağar. Bu tecrübe ile sabittir.

Bu malûmat, Ankara'nın Horan köyünden Tosun oğlu Yusuf ağadan alınmıştır. Yusuf ağa altmış üç yaşındadır. Köyünün yerlisidir. 1929

lanmışlardı. Önce kilit açıldı. Sonra çömleğin ağzındaki çember alındı. İçerinden en genç kızı seçtiler, yüzünü örttüler. O da çömleğe elini soktu, karıştırdı ve birer birer nişanları almağa başladı. O her nişanı verirken başka bir genç kız da önceden topladığı menili takvim kâğıtlarını birer birer sırayla alıyor ve nişanın sahibine veriyordu. Bu maniler Tekirdağ'a has olmadıkları için buraya yazmadım. Çünkü bildiğimiz Saatli Maarif takviminin kâğıtlarıydılar.

Akşam üzeri olunca da Hidrellezi kutlamak için kurlara açılır, oturup eğlenilir. Önceden hazırladıkları kahvaltılarını bir arada yerler. Gençler toplarıyla, ipleriyle oynarlar, türkü söylerler. Genç kızlar ve erkekler de yavuklularıyla görüşmenin zevkini içinde kararıklıkla beraber evlerine dönerler.

Hidrellez sabahı yapılan bir eski âdet daha vardır ki o artık çok seyrek yapılmaktadır. Eski âdetleri bilen anneler çocuklarını o sabah erkenden kaldırırlar. Herkes banyosunu alır. Boylarını uzasın diye de anneler ufak çocuklarının boyunlarını havaya kaldırırlar. Sabahın erken saatlerinde topladıkları çiçeklerle kapılarını süslerler.

Tekirdağ ile alakası yoksa da Hidrellez ile alakalı olduğu için Kâğıthane'de gör-

düğüm Hidrellezi burada anlatmadan geçmiyeceğim.

Muhakkak ki Hidrellez en güzel şekilde İstanbul'un Kâğıthane semtinde kutlanır. İstanbul'un uzak, yakın her yerinden halk kamyon, otobüs, taksi ve arabalarla, vapur ve kayıklarla akın akın Kâğıthane'ye gelirler. Eski Lâlâ Devrinin cenneti olan Kâğıthane'de devrin artıkları arasında ve cılız Kâğıthane deresi etrafında yemyeşil düzlükte uzun uzun ağaçların serin gölgelerinde çimenler üzerine yayılırlar. Salmak kurup sallanırlar, top oynarlar, şarkı söylerler. Karşılıklı mâni ve şarkı söylerler. Ve birbirleriyle en güzel söyleme müsabakası yapılır, âdetâ.

Kâğıthane bir bayram yerine döner. Helvacılar, tathicilar, şekerçiler, köftacılar meydana yayılırlar. Sayısız şans deneme makineleri de koca meydana serpilir.

Rengârenk giyinmiş erkekli, kızlı, esmer vatandaşlarımız da ellerindeki dümbekler, daireler, utlar, davullar ve zurnalarla orasını hakikaten şenlendirirler. Ve Hidrellezi kutlamağa gelenleri memnun etmek için yapmadıkları komiklikler kalmaz.

İşte rûzu Hızır böyle girer, böyle geçerken temiz bir bahar kokusunu ciğerlerine dolduranlar neşe içinde evlerine dönerler.

HÜSAMEDDİN UŞAKI

Yazan: Mehmet Halit BAYRI

Tasavvufi şahsiyeti az çok incelendiği halde, edebî hüviyetine temas edilmesi şim diye kadar hatıra bile gelmeyen mutasavvif halk şairlerinden biri de Hüsameddin Uşakıdır. Hüsameddin Uşakı'nın asıl adı Hasan'dır. Babası Hacı Teberük namında bir tacirdir. 1475 (H. 880) senesinde Buharada dünyaya gelmiş olan Hüsameddin Uşakı, tahsilini de doğduğu yerde tamamlamıştır.

Babasının ölümü Hüsameddin Uşakı'ya büyük bir hüznü ve keder içinde bırakmış, bu hüznü ve keder bütün varlığını harap etmekte iken, bir gece rüyasında kendisine "Ticareten len tebur ister isen, vakit geçirmeksizin her şeyden el çekerek Semerkantlı Şeyh Ahmed'e bağlan, denilmiş, bunun üzerine o da para ve mal olarak baba sından ne miras kaldı ise, hepsini kardeşi Ali Çelebiye bağışlamakta tereddüt etmemiş, feyz almak arzusu ile Erzincanda bulunduğu öğrendiği Semerkantlı Şeyh Ahmed'in yanına koşmuştur.

Epöyce bir müddet Semerkantlı Şeyh Ahmed'e müritlik eden Hüsameddin Uşakı, Şeyh Ahmet vefat edince Erzincanda durmak istemiyerek Uşak'a gelip yerleşmiş, bu cihetle "Hüsameddin Uşakı, diye tanınmıştır; daha sonra Uşaktan İstanbul'a gelmiş, Şeyh Ümmî Sinan'dan faydalandığı gibi, Hacca gitmeği de ihmal etmemiş, Hactan dönüşünde 1594 senesinde Konyada vefat etmiştir. Eğer kaynaklarımızda gösterilen doğum ve ölüm tarihleri doğru ise Hüsameddin Uşakı 119 sene yaşamış demektir.

Hüsameddin Uşakı, Halvetiye tarikatının Uşakiye şubesinin kurucusu olup, vefatında cebazesi dervişleri tarafından İstanbul'a nakledilmiş, Kasımpaşa'da Uzunyoldaki evinin bahçesine gömülmüştür. Hüsameddin Uşakı'nın evi, "Safî, mahlesiyile şiirler yazmış olan oğlu Mustafa efendi tarafından tekke haline getirilmiştir. bu sırada Hüsameddin Uşakı için bir de türbe yaptırılmıştır. 1737 senesinde Tersane Emîni olan Yusuf Efendi adında bir zat tekeyevî yenden inşa ettirdiği gibi, buna bir de mescit ilâve etmiştir.

Hüsameddin Uşakı'nın şiirleri tama miyle tasavvufî mahiyette olup bir divan halinde toplanmış bulunmaktadır. Benim gördüğüm Hüsameddin Uşakı divanı, aziz dostumuz Raif Yelkenci'ye aittir. Hüsameddin Uşakı, manzumelerini yazar veya söylerken, sonra da bunları divan halinde toplanırken şüphe yok ki, sanat yapmak ve sanatçılık taslamak hevesine kapılmamıştır, onun şiir söylemek ve divan tertip etmekle takip ettiği maksat, tarikatını yaymak, etrafında bulunanların sayısını gün geçtikçe artmış görmektir. Bu sebeple Hüsameddin Uşakı'nın şiirleri tekye çevresinin dışına pek taşmamış, onu "Pir, ve "Şeyh", bilenler şairliği üzerinde durmamıştır. Bununla beraber bu keyfiyet, Hüsameddin Uşakı'ya ait manzumelerin sanatla hiç mü nasebeti olmadığını isbat etmez.

Hüsameddin Uşakı, manzumelerinin hep sini aruz vezni ile yazmış, bu vezni başarı ile kullanmağı bilmiştir. Onun hece vezni hiç kullanmaması, şu veya bu vezni bir birine tercih etmesine sebep olacak bir sanat gayesi gütmemesinden ileri gelmiş olsa gerektir.

Hüsameddin Uşakinin şiirleri, iç bün-ye itibarıyla kuvvetsiz sayılamaz. Onu bize daima vecdü istiğrak halinde gösteren manzumelerinde şairin kalb çarpıntılarını kâmen hissetmek yalnız kabil değil, aynı zamanda kolaydır. İşte size iki manzumesi ki, şairin duyup düşündüklerini el ile tutulur ve gözle görülürcesine canlandırmaktadır:

Beni yakup kül eyleyen aşkullahtır aşkullahtır

Kaddim bükiip dal eyleyen aşkullahtır aşkullahtır

Taşlar kesen Ferhat eden, herap dili abad eden

Muhabbeti bünyad eden aşkullahtır aşkullahtır

Beni hayretlere salan âtemlere Mansur kılan
Aklımı başımdan alan aşkullahtır aşkullahtır

ARAŞTIRMALARI

Masıvayı anmaz eden, hiç kendine gelmez eden

Cana başa kalmaz eden aşkullahtır aşkullahtır

Hüsam beni hayran eden, işim gücüm devran eden

Aklü huşum talan eden aşkullahtır aşkullahtır

Beni böyle hayran eden zevkullahtır zevkullahtır

İşim gücüm devran eden şevkullahtır şevkullahtır

Şefi tutun Mustafayı, rehber bilin mütebayı

Tahkir etmeniz eyyayı, halkullahtır halkullahtır

Bet fil ile olma mezkûr, sakın andan edemakhur

Malü mülke olma mağrur, rızkullahtır rızkullahtır

Ser' ile bil tarikati, tahsil eyle marifeti
Zuhur ettin hakikati, hakkullahtır hakkullahtır

Hüsam kaddim dal eyleye enelhakkı hal eyleyen

Yakup beni kül eyleyen aşkullahtır aşkullahtır

Mutasavvif şairlerin çoğu gibi Hüsameddin Uşakı de tasavvufun karşısında zühdü, Mutasavvifin önünde zahidi küçük ve değersiz görmekten, bundan dolayı zühde ve zahide taş atmaktan daima hoşlanmıştır. O bu bahs ile ilgili inanışını şu manzumesinde çok iyi hülâse etmiştir:

Âşık olan mecnun olur, budur nişan budur nişan

Eşki çeşmi ceyhun olur, budur nişan budur nişan

Ârif derde meâl olur, emri hakka kail olur

Dosta erer kâmil olur, budur nişan budur nişan

Münkir hakkı bilmez olur, matlubuna ermez olur

Ol tevhibi sevmez olur, budur nişan budur nişan

Münkir hakkı bilmez olur, matlubuna ermez olur

Ol tevhibi sevmez olur, budur nişan budur nişan

Ol tevhibi sevmez olur, budur nişan budur nişan

Meczip olan mergup olur, görenlere mat-lup olur

Sözü şirin mahbup olur, budur nişan budur nişan

Mürşit olan sultan olur, hem hikmetle lokman olur

Dertlilere derman olur, budur nişan budur nişan

Hüsam zahit hali bitmez, kal ehlidir haldealmaz

Vücutunda irfan olmaz, budur nişan budur nişan

Hüsameddin Uşakı, arada sırada Şeyhliğini, mürşitliğini de hatırlar, bu hatırları yış anında şu mısraları söylemekten zevk alır:

Hüsam neyley canü teni, gün gayrıdan oldu beri,

Talip olan gelsin beri, dertlilere derman benim.

Aşkullahın sekrandır, esrarının hayranıdır,
Dertlilerin dermandır, Talipler Hüsami bulsun.

Gelir Hüsama sadıklar, kali hale muvafıklar
Dinlen sözümü aşklar, dem bu demdir dem bu demdir.

Hüsama taliptir havas, olmuşlar gayrıdan hatâs,

Bahrü aşka olan gavvas, gayrı bahra daılmaz olur.

Görmek ehli dillerim ser çeşmesiyle biz Hüsam Sakii aşkı hüdayız, abı hayvan bizdedir.

Hüsameddin Uşakı divanının bundan sonra bastırılmasını istemek, muhali dilemekten başka bir değer ifade etmez. Ancak mutasavvif halk şairlerimizi anırken onun adını unutmak da açık bir haksızlıktır. 4.11.1956

KITAP BELLETEN- Yefi sayısı
çıktı. Aylık Bibliyografya, kültür tarihi
dergisi. P.K. 23 Beyazıt — İstanbul.

MAJÖR MINÖR DIŞI DİZİLER HAKKINDA

— III —

Yazan: Halil Belli YÖNETKEN

Geçen yazımda halk müziklerinde kullanılan dizilerin kilise müziği ton ve gam terimleriyle tefsir edildiğini yazmıştım, bu yazımda önce kilise gamlarına ve özelliklerine bir nebze temas edeceğim: Batı müziğinde kullanılan majör minör dışi dizilerin bir kısmı da kilise gamları arasında bulunur. Bu dizilerin bütün dünyaca bilinen ayrı, özel isimleri vardır. (Re, mi, fa, sol, la, si do, re) dizisi majör gamın ikinci derecesinden başlayan dizidir, adı (Doriyen) dir. (Mi, fa, sol, la, si, do, re mi) dizisi majör gamın üçüncü derecesinden başlayan dizidir, adı (Frijiyen)dir. (Fa, sol, la, si, do, re, mi, fa) dizisi majör gamın dördüncü derecesinden başlayan dizidir, adı (Lidiyen), (Sol, la, si, do, re, mi, fa, sol) dizisi majör gamın beşinci derecesinden başlayan dizidir, adı (Mixolidyen), (La, si, do, re, mi, fa, sol, la) dizisi majör gamın altıncı derecesinden başlayan dizidir, adı: (Eoliyen) — Tabii minör, eski, tarihi, nazari minör— (Si, do, re, mi, fa, sol, la si) dizisi majör gamın yedinci derecesinden başlayan dizidir, adı: (Hipofrijyen)

Do majör diyebildiğimiz gam kilise gamı olarak (İyoniyen) adını taşır. İyoniyen do'dan başlayan normal majör dizidir.

Kilise gamlarının her birinin ayrı özelliği, karakteristiği vardır: Doriyen (Doriya altıslısı) denilen büyük altıslı aralığı havidir, (Re - si) gibi — bizim eviçli Hüseyini dizisinde la - fa diyez büyük altıslısı gibi - Frijiyenin karakteristiği (Frijyen ikilisi) denilen küçük ikilidir, bu dizi böyle bir iki li ile başlar, kararına da frijyen karar denilir. Bu minör dizide 2. ci derecenin yarım ton pesleştirilmesidir. (Kürdi, Kürdili Hicazkâr'daki ilk küçük ikililer gibi), Lidiyen dizisinin özelliği (Lidiyen dörtlüsü) denilen artık dörtlüyü ihtiva etmiş olmasındır. (Pencügâk gibi), Mixolidyen dizisinin özelliği (Mixolidyen yedilisi) denilen küçük yedilili ihtiva etmesidir. (Acemli rast dizisinde olduğu gibi)

Kilise tonları, gamları isimlerini eski

Yunan müziğinden almıştır. Eski Yunan ini ci esas Mi dizisinin adı (Doriyen) idi, çok sonra kilise çıkıcı re dizisine doriyen demiş, diğerleri de buna benzer şekilde değiştirilmiştir. Halk müziği tonlarını, gamlarını Yunan gamlarıyla tefsir edenler vardır, Kilise tonları yerine eski Yunan modları, ve onların özel terimlerini kullanırlar.

Kilise tonları, gamları Avrupa okul müzik kitaplarına da girmiştir. Bunlar ya aynı kilise tonları terimleriyle veya sadece, meselâ Maurice Chvais'nin yaptığı gibi (re, mi, fa, sol, la) modları adı altında kullanılmaktadır. Chevais (Abécédaire musikal) adlı solfej kitabında — Sayfa 14 — (Folklorcular ve modern müzikçiler için değer taşıyan sol, fa, mi, re gibi eski modlar tesirli özellikleriyle okul solfej kitaplarında yer almaya layıktır, ve modlar isimlerini arızasız do gamından alırlar. Sol'dan sol'a, fa'dan fa'ya, mi'den mi'ye) demiş ve örnekler vermiştir. Majör, minör dışi dizilerin bu şekilde kullanışlarına geçen yazılarda belirtildiği gibi Rumelerde de rastlanmıştır. Re, mi, fa, sol, la modları majör gamın 2, 3, 4, 5, 6 cı derecede dizileridir.

Değerli bestecimiz ve folklorcumuz Ahmed Adnan Saygun "Encyclopédie de la Pléiade" adlı esere yazdığı "La Musique Turque" başlıklı etütte makamlarımızı, dizilerimizi meydana getiren tetrakortları eski Yunan tetrakortları ile, bu tetrakortların özel isimlerini kullanmak suretiyle karşılaştırmış, meselâ Türk müziğinde kullanılan tetrakort tiplerinin 4 tane olduğunu belirtmiş ve şu tetrakortları tesbit etmiştir: 1 — Kürdi Nevi (dorien), 2 — Neva nevi (phrygien), 3 — Acem nevi (Lydien), 4 — Hicaz nevi.

Bu dört çeşit tetrakorttan doğan makamların dizilerini 1 — iki ayrı tetrakorttan mürekkep dizi, 2 — Onun Hypo'su, 3 — Hvp'o'nun intense şekli, 4 — Onun Hyperli, 5 — Bitişik iki tetrakorttan mürekkep dizi, 6 — Onun hyposu, 7 — Hpyonun intense

Acı Bir Kayıp:

ALİ RIZA YALGIN DA ÖLDÜ

Yazan: İhsan HİNÇER

Ali Rıza Yalgin, Bursa Müze Müdür - lüğünden 1950 yılında emekliye ayrıldığı zaman, İstanbul'a gelmiş, Şehzadebaşında ken disini oyalamak için bir lokanta açmıştı. Fakat bunda başarı kazanamadı. Sonra Kartal Tuzlasında yerleşti. Ara sıra çocuklarının yanına gider, yine Tuzla'ya dönerdi.

Bundan beş yıl evveline kadar dergimize eski ve yeni notlarından yazılar hazırlardı. Eski çalışmalarına ait belgeleri de yayınlamak için, onları düzenlemekle uğraşır. Bunların bir kısmını Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğünün çıkardığı Etnoğrafya dergisinde yayınlamak üzere Dr. Phil. ve Etnoğrafya Müzesi Müdürü Hamit Zübeyr Koşay'a göndermişti.

Geçen gün abone ve dergi giden adresleri karıştırırken, Ali Rıza Yalgin'a altı aydanberi dergimizin gitmediğini anladım. Son altı sayıyı bir paket yaparak Tuzla'da kaldığı Selânik Oteli adresine gönderdim. Aradan üç gün geçtikten sonra,

şekli halinde gösterdikten sonra nevi karmaları I — Hicaz+Neva (Frijiyen), II — Neva (Frijyen) + Hicaz, III — Acem + Neva (Lidyen + Frijyen), IV — Acem (Lidyen) + Hicaz şeklinde kategorilerde toplanmıştır. Değerli bestecimiz bu kıymetli etüdünde Türk dizilerini bu şekilde Kürdi nevi diziler (type dorien), Neva nevi diziler (type phrygien), Acem nevi diziler (type lydien), hicaz nevi diziler ve karma diziler halinde izah etmiştir.

Halk müziği bahsinde Kürdi makamı için (dorien), Hüseyini için de (hypodorien) terimlerini kullanmış, bahis sonunda gerek Türk sanat müziğinden ve gerek eski Yunan müziğinden alınan terimlerin hiç birinin Türk köylüleri tarafından kullanılmadığını ve bilinmediğini ilâve etmiştir. Saygun'un dizilerimizi tarif ve izah şekli yeni ve çok dikkate şayandır. Adı geçen değerli etüdü nün bir an önce dilimize çevrilerek yayımlanmasını candan temenni ederiz.

Ali Rıza Yalgin'ın 1952 de çektiği resmi İhsan Hınçer'e verdiği resmi

ra, dergi paketinin, üzerinde postacının vermiş olduğu şu meşruhatla geri çevrildiğini üzüntü ile gördüm: "Ölmüştür, iade."

Oysa ki, Ali Rıza Yalgin'ı devamlı şekilde ziyaret etmeği bir vazife edimmişim. Her yıl iki defa Tuzla'ya gider, kendisini arar, arzularını yerine getirmeye çalışırdım. 1956 da bir ayağı kırıldığı zaman yine yanına koşmuş, bütün arzularını yerine getirmek için ne mümkünse yapmışım. Emekli maaşını bile Bankadan alarak Vasfi Akarsu eline kendisine göndermişim. Kendisi Tuzla'yı ve Tuzlalıları çok severdi. Bütün emeli, vaktiyle yayınlanmış olan ve yayınlanmayan etnoğrafya malmzesini, örnek olacak şekilde onbeş konu halinde onbeş manevî onbeş maddi mevzuu içine alacak şekilde ve otuz fasikül halinde bastırmaktı. Bunların 9 fasikülünü hazırlamıştı. Her gittikçe, baş ucundan ayırmadığı çekmecesinden çıkarır, gösterir, sonra dağınık bir şekilde duran diğer materyallerinin yanına koyardı. Hatta bir defasında: "İhsan bey, demişti, şayet ben ölürsem, bunları burada bir ocağa atar ya karlar, çocuklarını da kendilerini mesleklerine vermiş durumdadırlar. Onun için Tuzla'da daima öğretmen Edip Erol'dan benim

için haber almayı ihmal etme. Ben ölürsem de sen bunları yayınlamak suretile benim adımı olsun yaşatabilirsin.,

Bunları söyledikten sonra bazı notlar göstermişti. Bu notlar arasında Tuzla'da çekilmiş bir resim de vardı. Resim bir ağacın altında çekilmişti. Damat, tıraş oluyordu. Damadın akraba ve yakınları elbisesinin göğsünü kaplayacak şekilde kâğıt paralar iğnelemişlerdi. Bu âdetin Kıbrıs'ta da olduğunu, Londra'da yapılan bir Kıbrıs'lı Türk'ün resminden (T.F.A. Cilt 5, S. 116, Sf. 1175) anlamıştım. Kendisine bu benzerlikten bahsettim. Tuzla'ya Rumeli'den göç eden Tuzlalılara bu âdeti Rumeli'den getirip getirmediklerini sorduk. Molla Ali Kılıç, geleneği buraya geldikten sonra burada gördüklerini ifade etti.

Ali Rıza Yalgın, Tuzla ve dolayına göçen Rumelililerden, göçtükleri yerlerin adını tesbit etmişti. Bu köy ve yer adları Türkîyenin doğrtbir tarafında aynen mevcuttu. Bana vereceği son iki yazı bu iki konu ile ilgili idi, fakat son bir yıldanberi göndermemişti. Bundan evvel bu seneki Şeker bayramında gönderdiğim tebrike de cevap alamamıştım.

Postacı'nın "Ölmüştür, iade," kaydı ile çevirdiği dergileri aldıktan sonra, ilk işim Ali Rıza Yalgın'ın ne zaman öldüğünü araştırmak oldu. Bunun için derhal ertesi gün Tuzla'ya gittim. Tuzla'da öğretmen E-dip Erol'u ve merhumun kaldığı Selânik Oteli sahibi Mustafa Yener'i buldum. Sahildeki Belediye Gazinosunda top'andık. Ali Rıza Yalgın'ı seven dostları geldi. Bunlar Halk Partililerdi. Molla Ali Kılıç, Hasan Sever, Fahraddin Tuncer, Kâzım Temizer, Selâmi Tezcan ve İbrahim Kuş'tu. Hepsi de Ali Rıza Yalğından saygılı bir dille söz açıyordu. Yalgın'ı "Rıza Baba," diye anıyorlardı. Rıza Baba'nın 1960 da 27 Mayıs devrimini gördüğü için artık ölsün de gam yemem dediğini ve 1 Eylül 1960 da Tuzla'da Türkiyenin ilk Türk Kültür Derneği şubesini açmak için kasabanın gençlerini etrafına toplayarak, dernek merkezine bir telegraf çektiklerini ve Tuzlada dernek şubesinin 1 numaralı üyesinin Yalgın olduğunu söylediler. Yalgın 1960 yılının ekim ayında

hastalanmış, Eskişehirde bulunan oğlu Yüzbaşı Doğan Yalgın tarafından alınıp Eskişehir'e götürülmüştür. Çok geçmeden 1 Kasım 1960 da oğlunun yanında 73 yaşında ölmüştür.

Daima çalışmak isteyen, boş duramayan Yalgın, Tuzla'da bulunduğu müddet zarfında kasabanın güzelleşmesi için fikirler ileri sürmüştü, son olarak da geçen yıl Belediyenin karşısındaki Belediye Gazinosunun önündeki ruhtımı elbirliğiyle yapmağı teklif etmiştir. Tuzlalılar, Belediye Başkanı Zihni Bozdağ'ın ve askeri Kaymakam Yarbay Refik Soykurt'un himayeleri'e bu işi başarmış şimdi de kasabalarına yine kendi himmetleriyle bir araba vapuru iskelesi yapmak için çalışmaya başlamışlardır. Tuzlalılar Yalgın'ın bu uyarısını, hiçbir zaman unutmuyacaklarını söylemektedirler.

Tuzla'dan döndükten sonra Yalgın'ın biyografisini elde etmek için derhal, daha evvel bu hususta ricada bulunduğum, sağlığında hayatını yazmasını rica ettiğim Taha Toros'u aradım. Paris'te mesleki tetkikatta bulunduğunu öğrendim. Kızlarının ve oğlunun adreslerine birer mektup yazarak geniş bilgi istedim. Ayrıca, Yalgın'ın 1956 yılında elinde mevcut kendi kitaplarından birer nüshayı Beyazıt Belediye Kitaplığına hediye ettiğini kendisinden duymuş, not almıştım. Kitaplık müdürü dostum Orhan Durusoy'dan bu eserlerin bir listesini aldım.

İlk soyadı çıktığı zaman Ali Rıza Yalman adını kullanan merhum daha sonra Yalgın soyadını almıştı. Eserlerinin bir kısmın da ilk aldığı soyadı bu'nmaktadır.

Halen Yapı ve Kredi Bankası Şile Şubesinin müdürü Nâsır Şanal'ın eşi bulunan merhumun küçük kızı Ülker Şanal'dan şu bilgiyi aldım:

"Babam 1304 yılı ekiminde Selânik'in Usturumca'sında dünyaya gelmiştir. İlk tahsilini orada yapıp sonradan ilköğretim hocası olarak mezun olduğu İstanbul Mualim Mektebine geldi. Bursa civarındaki Kirması (Mustafa Kema'paşa)'de öğretmenliği esnasında Bursa'lı Hüriye hanım'la evlenerek üç çocuğu oldu: Doğan Yalgın, Türkân Çağlar, Ülker Şanal.

1922 de Mersin İdadî Müdürü, 1924 de

Tekirdağ'da ortaokul müdürü ve bilâhare bir çok yer erde bu arada Konya'da, Dört-yol'da Gaziantep'te ilk tedrisat müfettişliğinde bulundu. Kendisi bu hocalığı müddetince birçok il ve ilçelerde dolaştıkça, onların yaşayışlarını tetkik merakı kendisini farkına varmadan folklor ve etnoğrafya âlemine attı. Bizzat folk'larla ve etnoğrafya ile ilgili ilk mes'eği 1933 yılında Adana Müzesi müdürlüğüne tayinle başlar. Adana müzesinde hâle mevcut olan "Kara Cadır," Toros yürük aşiretlerine ait verdiği ilk ve en canlı eserlerindedir. 1940 yılına kadar geçen sürede Torosları karış karış dolaşarak etnoğrafyasını resimlerle ve yazılarla tesbit etmiş ve en değerli eserlerinden olan "Cenupta Türkmen Oymakları,"nı bu tarihlerdeki çalışmalarının neticesi olarak vermiştir. Yine 1940 yılında Bursa Müzesi Müdürlüğüne tayin edilmiş ve burada da bir etnoğrafya ve folklor müzesi meydana getirmiştir. Burada en dikkati çeken "Uludağ'da Bir Türkmen Kızı," adlı köşedir.

17 kadar kitap halinde çıkmış eseri vardır. Ayrıca bir çok dergi ve gazetelerde makaleleri neşredilmiştir. (Ülkü, Çınaraltı, T.F.A.) 1944 de Ankara Müzeler Genel Müdürlüğünde Etnograf olarak görev almış, 1949 da tekrar Bursa Müzesi Müdürlüğüne dönmüş, 1950 yılının 1 mayısında emekliye ayrılmıştır. Bu tarihten sonra kısmen pasif geçen hayatı, 1956 da bir ayağının kırılması ve dört ay hastahane kalması ile büsbütün sönüştür. Gözlerinin de zayıflaması bakımından eserlerine ilâveler yapamamış, ancak elinde bulunan eski notları eş ve dostlarının düzene koymasile birkaç makalesi daha yayınlanmıştır.

Kendisi çok genç yaştan itibaren işkiye başlamış ve bunu ömrünün sonuna kadar devam ettirmiştir. Nihayet 1 Kasım 1960 tarihinde Eskişehirde oğlunun yanında vefat etmiş ve yine orada defnedilmiştir. "

Ali Rıza Yalgın'ın 13.8.1956 da İstanbul Beyazıt Belediye Kitaplığına devrettiği eserleri ve kayıt numaraları :

Cenupta Türkmen Oymakları, I. Kısım, İst. 1931 - 1932, Burhanettin Matbaası, 95 Sf. X tablo (O/4648).

Cenupta Türkmen Oymakları, II. Kısım,

sım, Ankara, 1933, Hakimiyeti Milliye Mat. 36 Sf. VI tablo, (O/4648)

Cenupta Türkmen Oymakları, III. Kısım, Ankara, 1933, Hakimiyeti Milliye Mat. 102 Sf. VI tablo, (O/4648)

Cenupta Türkmen Oymakları, IV. Kısım, Adana, 1934, Türk Sözü Matbaası, 87 Sf. X tablo, (O/4648)

Cenupta Türkmen Oymakları V. Kısım (Binbuğa ve Nurlak Dağlarında Yürükler Arasında), Adana, 1939, 112 Sf. (O/4648)

Toroslarda Karatepeli Bölgesi, Yurd ve Etnoğrafya. Ankara, 1950. Ulus Basımevi, 75 Sf. C.H.P. Halkevleri Yayınları, Kılavuz Kitaplar: XXVIII. (O/4628)

Cenupta Türkmen Çağları, Adana 1940, Seyhan Basımevi, 47 Sf. (K/2862)

Çukurova Halk Terbiyesinde Avcılık, Adana, 1937, Seyhan Basımevi, 70 Sf (K/2863)

Anadolu'da Türk Danğaları, Uludağ'dan Toroslara. Bursa, 1943, Yeni Basımevi, 87 Sf. Halkevi Neşriyatı, No. 14. (K/2864)

Bu suretle Yalgın'ın küçük kızı Ülker Şanal'ın bildirdiği 17 eserinden ancak 9 tanesi merhum tarafından kendi elile Beyazıt Belediye Kitaplığına verilmiştir. Diğer eserlerinin listesini, sayın Hamit Zübeyr Koşay'ın listeye ilâve edeceğine inanmaktayız.

Yalgın Konya'da ilk tedrisat müfettişi iken Ermenek'in Toroslara uzanan eteklerinde ilk defa Karacaoğlan'a ait şiirleri ve türküleri sazla okunup çalınırken duyunca, hemen kâleme kâğıda sarılmış, bunları tesbit ederek Konya'da Millî Mücadele sonun da yayın hayatında bulunan Babalık gazetesinde seri halinde neşretmişti. 1947 - 1948 yıllarında Afif Evren Babalık gazetesinin yazı işleri müdürü iken eski koleksiyonlardan bunları çıkarmış, yeniden aynı gazete yeni harflerle yayınlamıştı.

Altı ay evvel ölen Yalgın'ın bu acı akıbetini, dergilerin geri gelmesile öğrenmek, kimbilir daha kaç ay ilim âlemi feragatli ve fedakâr bir rüknünü kaybettiğini bilemeyecekti.

Bütün folklorcuların ve kendisini sevenlerin başı sağ olsun. Allah değerli ölmüzdü rahmetini esirgemesin.

BILMECELER, BULMACALAR

— II —

Derleyen: Faik AKÇIN

Anam apıştı, babam yapıştı: **Sacayak — Tencere**

Anası babası bir yaşına girmeden, çocukları çepeler yerleri durmadan: **Piliç**
Anası havul havul, babası koca gâvur, oğlu has ermeni kızına can vermeli.

(Dinliyen bulsun)

Anasına yandımın gâvuru, kulağımı tut-tun mu bağırır: **Tüfenk**

Arabada patladı = Arabadan atladi, pantolonu çatladi: **Karpuz**

Arabası yeşil, küpesi kırmızı, bunu bil-miyen eşek sıpası: **Kiraz**

Arap suya düşerse ne olur? **İslanır**
Asma asmaya, asma elin kesmiye; yeni bir kumaş aldım değme kılıç kesmeye: **Nikâh**

Aşağıya iner güle, yukarı çıkar ağlaya: **Kuyu kovası**

Aşağıdan gelir kat kat, kaftanları kat kat: **Lahana**

Aşağıdan gelir arabacak, ayığında çorapçık: **Ari**

Aştı yola kaçtı yola, iki kardeş düştü yola; biri gider, biri gelir: **Ayakkabı**

At apışır, arap biner, kum koyar, kuyruk olur: **Saçayağı — Tencere — Bulgur — Kepçe**

Attım ipleri, tuttum küpleri: **Kapak**
Ateşe koydum kustu, çıkardım sustu: **Kahve — Cezve**

Ata tay, mat tay, ince belli kara tay: **(Bil — bul)**

Ateşsiz yanar: **Güneş**
Attım rafa, kor kuru kafa; yemesi tatlı, çirkin suratlı: **Hindistan cevizi**

Avuca dolmaz, eve sığmaz: **Işık**
Avuca sığar, ambara sığmaz: **Övendire**

Ayağından su içer, üstünden gelen geçer: **Köprü**

— B —

Babası ekerim bükürüm, anası yayman kadın; kızı illerden kadın, oğlu köylü geçer: **Asma**

Babası Mükerrrem hoca, anası ellem kadın, kızı dünya güzeli, oğlu sohbetlerde

gezer:

Kök — yaprak — üzüm — şarap
Bahçede biter, makine örer, sabah kalınca yüzünü öper. **Havlı, peşkir**

Bağlarım yürür, çözemim durur.
Bağlayınca yol alır, çözülmüce yolda kalır

Baldan tatlı, baltadan ağır. **Çarık Uyku**

Bardağı devirdim, dağı çevirdim. **Değirmen**

Başka memlekette pişer, kokusu buraya düşer. **Mektup**

Başı Topuz, saçı otuz. **Süpürge**

Başında tacı var, gelin değil; ayığında mahmuzu var, süvari değil; kırk çocuğu var evli değil. **Horo**

Başı yeşil, emir değil; üstü kara kömür değil; içi beyaz peynir değil; kuyruğu var, fare değil. **Turp**

Ben atarım, o çıkar. **Buğday**

Ben ilkin kar gibi beyazdım, sonra ot gibi yeşil, en son kan kırmızı, çocuklar beni sever neyim? **Kiraz**

Ben giyindim soyundum, soyundum giyindim, doğurursun el alır, geydiğini yel alır; ne yorulur bezersin ne yürüyüp gezersin. **Ağaç**

Ben gittim, o kaldı. **İz**

Ben ne idim neydin, samur kürklü bir beydim; felek beni şaşırttı, kızgın külden pişirtti. **Kestane**

Ben ne idim neydin, yeşil donlu bir beydim; felek beni şaşırttı, at tersine düşürdü (süprüntüye düşürdü) **Arpa**

Ben giderim, o gider, yara gibi iz gider. **Baston**

Ben giderim, o gider kara kara iz eder. **Gölge**

Ben giderim, o gider, önümde tin tin gider. **Saat**

Ben giderim, o gider, yanımda tık tık eder. **Saat**

Ben giderim, o gider üstümde gölge eder. **Semsive**

Ben koşarım, o, koşar. **Gölge**

Ben uyurum, o, uyanık, ben kalkarım o sönük. **Aydede**

ARAŞTIRMALARI

2425

Ben uyurum, o uyumaz; ben uyanırım o, uyur. **Gece kandili**

Beş paralık nişadır, dört tarafı kuşadır. **Lamba, ışık**

Beyazdır fazlası, karadır tohumu, elle ekilir, dille biçilir.

Kâğıt — Kalem — Kitap
Ben yürürüm o yürür **Gölge**

Boş cepte ne bulunur? **Delik**

Billur taş, billur taş, içinde bekler aş; pişirirsen aş olur, pişirmezsen kuş olur. **Yumurta**

Bilmece bildirmece birbirine iştirmece. **Düğme — İplik**

Bilmece bildirmece dil üstünde gezdir-mece **Tükürük**

Bilmece bildirmece dil üstünde kaydırma-ca. **Dondurma**

Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca **Sabun**

Bilmece bildirmece nesim yapar gündüz gece; duvarlara asılır, hemen her gün bakılır, bakar resmi yapınca, siler çabuk kaçınca, hatta gülsün ona ben, o da güler cevaben. **Ayna**

Bin bir minare, dibi daire, yüz bin çiçek bir lüle. **Gökyüzü**

Binlerce noktacıklar, sanki gözü gıcıklar; arasına dümdüz olur, bir yuvarlak yüz olur. **Ay ve yıldızlar**

Bir acıp nesne gördüm, aşumana bağlıdır; altı derya üstü ateş, hep vücudu yağlıdır. **Câmide yağ kandili**

Bir acıp nesne gördüm, bir uzun dükkânı var; kendini katletmek için bir cellâdı var; bir yandan bir yana sallanır kervanı var; Cennet-i âlâdan gördüm bir azimüşşanı var. **Kalem, kalemtraş, mektup**

Bir acıyıp nesne gördüm dörttür onun durağı, dört canı vardır, beş başı, yüzdür onun parmağı; onu göresler ah eder, figan eder. **Cenaze ve cemaat**

Bir acıp nesne gördüm kendi gider izi yok; eti haram, südü helâl kanı yok. **Ari**

Bir adamın bir dükkânı var, her gün üç lira kazandı mı kapatır; Soruyorlar: Sen neden az vakit içinde kapatıyorsun? Cevap verir: Bir lirasını borcuma, öbür lirasını borç almak üzere veriyor, geri kalan bir lirayı çocuklarımla yiyorum, demiş; bu paraları

kime veriyor?

Bir lirasını anasına, bür lirasını çocuğuna
Bir ağacını var, on iki eiması var. **Aylar**

Bir ağacı oymuşlar, içine bülbül koymuşlar; yanılmış, yalan söylemiş, kulağını bükmüşler. **Çalgı — Bağlama**

Bir ağaç on iki kuş var, bir avcı altı tanesini vurdu, geriye kaç kaldı. **Kalmaz, uçar**

Bir ağıl odunum var, içinde hiç doğrusu yok. **Keçiboyunuzu**

Bir arkadaşım var, gece gündüz resim çeker. **Ayna**

Bir arkadaşım var, yeşil mantolu, siyah düğmeli, kırmızı entarili. **Karpuz**

Bir avuç nişadır, bütün evi kuşadır. **Elektrik**

Bir çalışkan oğlum var, yol gider, ay gider, günlerce yol gider hep bir adım gider. **Kapı**

Birçok gözler, beni gizler, seni gözler. **Pencere, kapı kafesleri**

Bir çocuğum var gelen geçen öper, ben öpemem. **Dirsek**

Bir çocuğum var herkes öper. **Çeyme**

Bir dalda beş yemiş, beşi de birbirini görmemiş, ikisi gün görmüş, üçü gün görmemiş. **Beş vakit namaz**

Bir dam dolusu öküzüüm var, hepsinin de alını sakar. **Odon**

Bir dam oğlum uşağum var, hepsinin de kıcı çöplü. **Üzüm**

Bir damın içi çapa kürek dolu. **Ağız**

Bir dükkânım var, bir katı derici, bir katı pamukçu, bir katı tahtacı.

Bir dükkânım var, en altta oduncu, ortada uncu, en üste kadifeci. **İğde**

Bire vurdum yumruğu, budur **Hakkın** huyluğu, otuz okka gövdesi, beş okka kuyruğu.

Bir ay oruç, beş vakit namaz

Bir evim var, dışı kırmızı, ortası beyaz, içi ağaç. **İğde**

Bir evim var, tek direkli. **Mantar**

Bir evim var, gece yıkarım, gündüz yarıyorum. **Yatak**

Bir dedem var, eve girmez, kırbağını girsin eve. **Semsiye**

Bir dedem var etten, sakalı var metten; şimdi gelir görürsün, güle güle ölürsün. **(BU — bul...)**

Bir erkekle kadın arasındaki yakınlık derecesi nedir ki kadın o erkeğe: "anasının anası anamdır," desin.

Ana — Oğul

Bir fırınım var, içi bir pide alır. Bâdem
Bir gemim var, on iki odası var.

Aylar — Yıl

Bir gelinim var, döner dolaşır gebe kalır.

İğ

Bir gelinim var, gelen giden öper

Bardak

Bir gelinim var, yeşil tuvaletler giymiş, balkona çıkmış, gelene geçene el sallar.

Yaprak

Bir gelinim var, yüz teli var. Süpürge
Bir hanımım var, çok zayıf, zayıflığı söy-
le dursun bir gözü kayıp. Dikiş iğnesi

Bir harmanım var, gece yayılır gündüz kalkar.

Yataklık

Bir kalbur boncuğum = (bir torba bul-
gurum) var, akşam serperim, sabah top-
larım.

Yıldızlar

Bir kalbur cevizim var, sayarım sayarım bitmez.

(Bil, bul)

Bir kızım var, eteği yeşil, buluzu pembe,
düğümleri siyah. Karpuz

Bir kızım var, gelenin gidenin dizini öper.

Süpürge

Bir kızım var, kat kat cihazı var (elbise
giyer) Lahana

Bir kilimim var, her yeri kaplar, suyu
kaplamaz. Kar

Bir küçücük fildişi, dolandır dağı taşı.

Göz

Bir küçücük odacık, içi dolu yongacık.

Ağız

Bir küpüm var, içinde iki türlü suyu var.

Bir küpüm var, yarısı yağ, yarısı bal

Yumurta

Bir kuyum var, çeken ölmez, içen ölür.

Tabanca

Bir kuyum var, içinde suyum var; suyun
içinde balık, balığın kuyruğu yanık.

Bir kuyum var, içinde suyum var, suyun
içinde yılan, yılanın ağzında karanfil var.

Bir kuyum var, içinde bir balığım var,
kuyruğu vira yanar.

Fıtlı lamba

Bir kuşum var havaı, yüksek yapar yu-
vayı; terziler biçemez, kuyumcular dökemez.

Örümcek

Bir kuşum var kahve rengi. kahvelerde

çalar çengi, dur komşunun keyfi gelsin,
hanımlardan seftali aşın. Pire

Bir kuşum var, her eve konar. İsim

Bir merkeğim var, her gün et taşır.

Takunya

Bir oğlum var, adı İsmail, tokata—sile-
ye mail, arkası deriden, kulakları bakır, bu-
nu bilmiyen katır. Tef

Bir oğlum var, sakalı var etten, şimdi ge-
lir görürsün, güle güle ölürsün. Horoz

Bir bir uçar, ak ak çıkar. Değirmen

Bir odam var, içinde dört yastığım var.

Ceviz

Bir odam var, içinde siyah başlıklı çocuk-
larım var. Kıbrıt

Bir salkım üzümüm var, yarısı beyaz ya-
zısı siyah. Gündüz - Gece

Bir sandığım var, içi dört dilim ekmeç
alır. Ceviz

Bir sarığım var, sararım sararım tüken-
mez. Yol

Bir sepette altmış yumurta var, altı çıktı
kaç kaldı.

Kalmaz, altı çıkmca hepsi düşer

Bir suyum var, dökerim dökerim bitmez.
Çeşme

Bir seyim var, hepsi içinde Kulak
Bir tas yoğurdum var, etrafı kullı, yarısı
ak, yarısı kara. Göz

Bir taş attım kuşu vurdum; vurduğum
kuş attığım taş değildi. Rüya

Bir tarafına kar yağdırır, bir tarafına
dolur. Pamuk ayırma makine

Bir tavuğum var, çite atlar, yumurtlar.

Su kabığı

Bir tepsi ortasında nar
Bir tepsi var, ortası kar, çağırdu gülü
geldi Gülizar. Ateş — Kül

Biri oturur kalkmaz, biri yer, doymaz, bi-
ri gider gelmez.

Ocak — Ateş — Duman

Biz biz idik, bir idik, otuz iki kız idik;
ezildik büzüldük, iki duvara dizildik.

Dişler

Biz bir idik, yüz bin tane kız idik; gece ol-
du dizildik, gündüz oldu silindik.

Yıldızlar

Bukkada bukka, şukkada şukka, sinsilli,
men dakka dukka. Havan

(Devam edecek)

Otuziki Yıl Önce Yapılan Bir Derleme :

İSTANBUL TÜRKÜLERİ

Derleyen: İsmail Nâmi ERBİLEK

Zevk edesim zaman ile
Senin gibi canan ile
Gel gidelim kâğıthaneye.

IV

Aksaraydan kar geliyor,
Ben sandım ki yâr geliyor
Çıktım baktım pencereye
Çerkes Hasan can veriyor.

Otur mu böyle olur mu
Evlât babayı vurur mu
Mithat paşa Mithat paşa
Bu dünya sana kalır mı?

Aksarayda dut dalına

İp taktılar gerdanına

Siyah siyah Avrupalar

Dizilmişti bir yanına

Olur mu böyle olur mu

Evlât babayı vurur mu

Mithat paşa Mithat paşa

Bu dünya sana kalır mı ?

Bayeziddir meydan yeri

Hanımların seyran yeri

Çerkes Hasanı astılar

Soî yanında ferman yeri.

Olur mu böyle olur mu

Evlât babayı vurur mu

Mithat paşa Mithat paşa

Bu dünya sana kalır mı ?

V

Gel seninle yarım ey servü revan

Olalım mahfice Göksuya revan

Didedi âyardan olup biz nihan

Olalım mahfice Göksuya revan .

Gonca gülüm senden eylerim niyaz

Zevk ile açılış bu gönül biraz

Yıllardır gidemedik gidelim bu yaz

Olalım mahfice Göksuya revan.

Meraat eylersin niçin anımla

Her zaman geçer mi bu gençlik ele

Verelim seninle yarım el ele

Olalım mahfice Göksuya revan.

Habbeyi kubbe der adular duyar

Valden de belki onlara uyar

Ne âyyar işitsin ey mehves ne yâr

Olalım mahfice Göksuya revan.

VI

Olursa ruhsatın gayetle esrar

I
Seninle yalnız birlikte sade
Buluşalım yarın Haydarpaşada .
Niye lâzım ikimizden ziyade

Buluşalım yarın Haydarpaşada.

Oturup biz bize deryaya karşı

Dönelim gâhice sahraya karşı

Aman yalvarırım idaya karşı

Buluşalım yarın Haydarpaşada.

Benim söylediğim gibi edersen

Başım üzre benim her ne dersen

Fenerbahçesine dahi gidersen

Buluşalım yarın Haydarpaşada.

Yine beni geçen gün gibi satma

Seyir yerlerini birbir aratma

Ey efendim sözü gayri uzatma

Buluşalım yarın Haydarpaşada.

II

Feracemin al yakası

Teffişler vurdu makası

Eli dibinden kopası

Al ferace, mor ferace

Yakamdan düştü ferace.

Feracemi giyemedim

Kâğıthaneye gidemedim

Ben yarımı göremedim

Al ferace, mor ferace,

Gözümden düştü ferace.

Feracemin ard eteği

Yahudiün mord ipeği

Teffişler atar köteği

Al ferace, mor ferace

Boynundan düştü ferace.

III

Niçin küstün bana böyle

Yalvarırım kuzum söyle

Vakt geldi bahaneyle

Gel gidelim Kâğıthaneye-

Karaağacı bir seçelim

İmrahordan su içelim

Gam dünyadan geçelim

Gel gidelim Kâğıthaneye .

Yeşillendi yine dağlar

Bülbüller gül için ağlar

Çağlayandan sular çağlar

Gel gidelim Kâğıthaneye.

Ney ve tanbur, keman ile

Sana tenhada bir gizli sözüm var
Yanımdan hele def olsun şu ağıyar
Sana tenhada bir gizli sözüm var
Benim her vehile buldun kolayım
Demezsin bir kere senin olayım
Bugün geçli yarım nerde bulayım
Sana tenhada bir gizli sözüm var.
Gönülde kalmadı sabr ü kararım
Efendim her kimi görsem sorarım
Bulayım diye kaç gündür ararım.
Sana tenhada bir gizli sözüm var.

Beri gel benim ey şub-u cihanım
Yanımdan Rıfkıyı ayırma canım
Otur gitme benim ruhu revanım
Sana tenhada bir gizli sözüm var.

VII

İstanbulun Kâğıthaneşi
Nasıl doğurmuş annesi
Sevdiğim bir nur danesi
Küçük, büyük hanım etmemelidir
Rakı ile şarap içmemelidir.
İstanbulun sokakları
Karşı karşı konakları
Al al olmuş yanakları
Küçük, büyük hanım etmemelidir
Rakı ile şarap içmemelidir.
İstanbulun kış geoesi
Pek güzeldir eğlencesi
Edalım bir gül goncaşı
Küçük, büyük hanım etmemelidir.
Rakı ile şarap içmemelidir.

VIII

Ah edersem ahım beni yandırır
Yatırırsa şaha halim bildirir
Şahım beni ferman eder öldürür
Söyle yarım söyle mekânım nerde?
Seni eller sarar bana dert olur
Topla kâküllerin yüze bend olur
Dinle sözüm dinle sana pend olur
Söyle yarım söyle mekânım nerde?
Benim derdim el derdine benzemez,
Söyleşirim dal fidanım söylemez,
İftin güzelleri beni eğlemez
Söyle yarım söyle mekânım nerde?

IX

Hâta gönüm bir güzeldi
Saydı müşkül gizli yerde
Müptelâyım, yüz çevirmem
Baş tacıdır aşkı serde.
Sevdiğim gül şeref bulsun

Dahi beter güzel olsun
İrademle aldı gönüm
Bergüzarım anda dursun.
Sarfedeyim elde varım
Sena etmek dilde kârım
Yâr yanımda bulundukça
Gider kalmaz hep efkârım
Okudukça beste dilde
Tanburî'yi pek tut elde
Sen çıkarma gizle aşkı
Muhayyerdir zira perde.

X

Senin firakınla oldum âvâre
Gel yetiş sevdiğim gel kerem eyle
Böyle bi vefalık düşmez dildare
Gel yetiş sevdiğim gel kerem eyle.
Var mıdır ben gibi sana üftade
Seni sever var mı benden ziyade
Uzatma firakatın gezme havada
Gel yetiş sevdiğim gel kerem eyle.
Mislini cihanda görmedim senin
Yüzüne bakmağa doymadım senin
Aşkıma vasfına ermedim senin
Gel yetiş sevdiğim gel kerem eyle.

XI

Muntazırım teşrifine
Rüftar ile ruşenine
Bir ben miyim aşık olan
Bülbül aşık gülüşüne.
Feryad edip yandı bülbül
Nazarında bir taze gül
Seni seven aşklarım
Gel efendim kadrini bil.

Gizli sevmek müşkül yarı
Şiddetli çok aşkın nârı
Pervaneden beter yandım
Belki işittin ah ü zarı.
Dilberlerin revişine
Zarafetle gelişine
Kapılırsın ey Tanburî
Yalvar yakar düş peşine .

XII

Sevdiğim aşkıma bağlatır
Gözüm yaşım çaylar gibi çağlatır
Felek bana karaları bağlatır
Aman felek yareliyim, yareli
Yaremi sarmaz mı acep yâr eli.
Ermez akrâ şu feleğin fendine
Çekti beni bir güzelin bendine
Kul eyledi efendimin kendine

Aman felek yareliyim yareli
Yaremi sarmaz mı acep yâr eli.
Postumuzu yâr yoluna sermişiz
Derviş olup hak yoluna durmuşuz
Biz feleğin çok sitemin görmüşüz.
Aman felek yareliyim yareli
Yaremi sarmaz mı acep yâr eli .

XIII

Bir sevda geldi başıma
Elim varmıyor işime
Rahmin yok çeşmin yaşına
Unuttun mu nazlım beni.
Ne bakarsın süze süze
Hiç rahmin yok mudur bize
Mecbur oldum elâ göze
Unuttun mu nazlım beni.
Yârimin kavli yalandır
Ştyah kaşları kemandır
Görmiyeli çok zamandır
Unuttun mu nazlım beni .

XIV

O ahu gözlerin kast eyler cana
Öldürürsün beni gel girme kane
Nittim, ne içledim ey zalim sana
Emsem leblerini mest eyler beni
Ben inkâr edemem severim seni.
Yeter cevreyledim ey serv ü kamet
Ben biçareye yok mu inayet
Bir buse için mi ettin şikâyet
Emsem leblerini mest eyler beni
Ben inkâr edemem severim seni.

XV

Bir dilberî sevüp bilmezdim noldum
Aşkına boyandım sanardım soldum
Vuruldu, çeşminin mecruhu oldum
Bu yarenin var mı acep çaresi
Onulmadı gitti gönül yaresi.
Güya aşık oldum gönüm eğledim
Derman ararken derdi peyledim
Bilmiyorlar çok hekime söyledim
Bu yarenin var mı acep çaresi
Onulmadı gitti gönül yaresi.
Gönül bir hümadır yüksekte uçar
Aşık olan candan cihandan geçer
Lokman tımar etmez Flatun kaçır
Bu yarenin var mı acep çaresi
Onulmadı gitti gönül yaresi.
Ey Sait başladım güftarı aşka
Zannım vakif oldu esrarı aşka
Kimseler bakmıyor bimarı aşka

Bu yarenin var mı acep çaresi
Onulmadı gitti gönül yaresi.

XVI

Sana ricam budur ömrümün varı
Lutfeyle yanında tutma ağıyarı
Aşkımın figan olmasın kârı
Lutfeyle yanında tutma ağıyarı .
Nedir bu cefalar bize her zaman
Zulme mail oldun ey kaşı keman
Meclisinde nedim edip her zaman
Lutfeyle yanında tutma ağıyarı.
Bigâneler ile olup âşına
Ağıyâre yar olmak düşer mi sana
Sohbetinden beni eyleyip cüda
Lutfeyle yanında tutma ağıyarı.
XVII

Zülfündedir benim bahtı siyahım
Sende kaldı gece gündüz nigâhım
İncidirmiş seni meğer ki ahım
Seni sevdim odur benim günahım.
Aşkım saklarım gönümde nihan
Gizlice gizlice ağlarım heman
El gibi cefadan eylemem figan
Seni sevdim odur benim günahım.
Müptelâyım senin ahu gözüne
Bakar bakar ah ederim yüzüne
Anladım uymuşsun eller sözüne
Seni sevdim odur benim günahım
Zülfün gibi açmam sana hayalim
Senin boynundadır cümle vebalim
Ben bilirim nedir suçum a zalim
Seni sevdim odur benim günahım .
XVIII

Düşünüp bir hülya kurdum
Erenlerden haber sordum
Rahatı vahdette buldum
Gayri terki dünya oldum .
Hilâf sözle inandırıldım
Atayine ne yandırdım
Beni candan usandırdım
Gayri terki dünya oldum.
Vefası yok bir dünyadır
Yoluna canlar fedadır
Çillei aşka sakadır.
Gayri terki dünya oldum.
Daim hakır sohbetimiz
Kimseyle yok ülfetimiz
Cihane ne minnetimiz
Gayri terki dünya oldum.

(Devamı var)

Aynı Folklorla İlgili Olayları :

UNESCO VII. DEVRE TOPLANTISI

Yazan: Bora HİNÇER

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu VII. Devre, Birinci Genel Kurul toplantısı geçen Mayıs ayının 10, 11, 12. günleri İstanbul'da toplanmıştır. Toplantıyı Genel Kurul Başkanı olarak Millî Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç açmıştır.

Genel Kurul'a sunulan raporlarda UNESCO Merkezi tarafından yayınlanan "Dünya Sanatı", serisinde çıkacak olan "Türk Minyatürleri", isimli eserin baskı işlerinin son safhaya geldiği ve New-York Graphic Society ile işbirliği suretile yayınlanması kararlaştırılan "Eski Türk Sanatı", hakkındaki eserin editör tarafından teklif edilen projesi 1957 yılından beri çeşitli sebeplerle son şekline getirilemediği, halen eserin son şeklinin İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde tamamlanmak üzere bulunduğu belirtilmiştir.

Kültür Faaliyetleri Komisyonu ise verdiği raporun 6. maddesinde "Büyük bir halk müzesi ve kütüphanesi", 15. maddesinde ise bir "Folklor Enstitüsü, nüfuzunun için Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde teşebbüsle bulunulmasını uygun gördüğünü belirtmiştir. Komisyonun Başkanlığını Rıfık Melül Meriç, raportörlüğünü de Dr. Osman Ersoy yapmıştır. Başkanının İsmail Hakkı Baltacıoğlu, raportörünün de Ali Fuat Başgil olduğu İçtimal ve Manevi İlimler Komisyonu raporu üzerine söz alan Ord. Prof. Fındıkoğlu Ziyaattin Fahri ise, araştırma işlerine bir an evvel girişmek ve folklor hazinemizin kaybına meydan verilmemesi için bir folklor enstitüsü ve araştırma merkezi kurulmasını teklif etmiştir.

Yunus Emre Antolojisi'nin de biran evvel bastırılması ve antoloji araştırma komisyonuna Abdülbaki Gölpınarlı'nın da alınması kararlaştırılmıştır.

KARAMANDA YAPILAN DİL BAYRAMI

Türk Dilinin resmî devlet dili olmasının 684. yıldönümü geçen ayın 3, 4, 5. günleri Karaman'da Bayram olarak kutlanmış, büyük törenler yapılmıştır. Karaman-

oğlu Mehmet Bey, Selçukluların merkezi olan Konyayı zaptettikten sonra 1277 yılında bir ferman yayınlarak: "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmıyacaktır", demiş Türkçeyi resmî dil olarak kabul etmişti.

Törende ilk konuşmayı bu bayramı üç aydır bütün imkânlarını seferber ederek hazırlayan Karamanlılar adına Turizm Derneği Başkanı Baha Kayserioğlu yaptı. Daha sonra dil bilgini Ağah Sırrı Levend, Konya Valisi, Türk Dil Kurumu adına Hikmet Dizdaroğlu, Şair Sunullah Arısoy birer konuşma yaparak yıldönümünün önemi belirttiler.

Basın - Yayın Bakanı Cihat Baban törenin son konuşmasını yaptı. Baban, Ankara'dan Karaman'a millî bir hamlenin nasıl doğduğunu ve 700 yıl sonra bugünlere nasıl eriştiğini görmek için geldiğini ifade etti ve konuşmasını şöyle bitirdi: "Millî dil olmazsa, millî düşünce olmaz."

Bayramın ikinci günü Cahit Öztelli, edebiyat aleminde yankı uyandıracak bir iddia ortaya attı. Yeni bulduğu vesikalara dayanarak konuştuğunu söyleyen Öztelli'ye göre büyük Türk Şairi Yunus Emre çiftlik ve otlak sahibi bulunan bir adamdır. Karamanoğulları'nın çok yakın dostu olup saltanat kavgasında tarafsız kalamadığından öteki suikastçılarla birlikte Karaman'da idam edilmiş ve oraya gömülmüştür.

Öztelli'nin bu konuşması üzerine Karaman'da Karamanoğlu Mehmet Bey'in heykeli karşısına Yunus Emre'nin de heykeli dikilmesi teklif edilmiş ve alkışlarla kabul olmuştur.

Akşam üzeri İsmet Şimşek yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Filarmoni orkestrası konserler vermiş, Suna Kan'la Ayla Erduran da solist olarak katılmışlardır.

Bayram'ın üçüncü günü, bayrama katılanlar, İncil'de adı geçen ve yakın zamanda bulunan iki kayıp şehir Debre ve Lisra şehirlerini gezmişler, Karaman Halk Tür-

Saz Şairleri :

ÂŞIK MEYYİTİ

— III —

Yazan: Raci DAMACI

Âşıkın Destanlarından "CEHALET", Destanı çok enteresandır. Bu destana biraz da hiciv karışıyor. Halk şairlerimizden bir çoğunda mevcut olan "BEGENMEZ", reddini tam yerinde kullanıyor.

CEHALET DESTANI

Söylesin dinleme Cahil sözünü,
Benliğe bürünmüş âsar beğenmez.
Kendini beğenmiş bilmez özünü,
Sanattan bahseder mimar beğenmez.

Kurtulmamış asla cehaletinden,
Oturmuş bahseder maharetinden,
Anlamaz hakikat ticaretinden,
İstanbul'a gider tüccar beğenmez.

Sözüne bakarsın derya-i kelâm,
Yerini zanneder yüksek bir makam,
Kul hakkını yerken hiç demez haram,
Hakikat münkiri ikrar beğenmez.

Ehli imanım der yok zerre iman,
İnsanlık der isen sıfırdan noksan,
Hayvandan beterdür dinlemez Kur'an
İnsanı kâmilder efkâr beğenmez.

İnadına kavi, bütün dünyevî,
Karnını şişirmiş bulgur pilavı,
Seddeli hayvanla aynı, müsavi,
Arpadan nasibi, çavddar beğenmez.

Bir tencere yemek, üç kap salata,
Tıkır tıkır eder şamata

Söylediği sözüm hepsi safsata,
Kâmil kelâmını duyar beğenmez.
Benlikte kurtulmaz her ne söylesek,
Kulakları uzun şeddeli eşek,
Bir hali de var ki tıpkı bir köpek,
Duvarı kırletir duvar beğenmez.
Köpek tabiatlı açıkça gördüm,
Nasihat eyledim, kendimi yordum,
Bu işin iyi mi? kendine sordum,
Helâf haram demez yutar beğenmez,

Dünyayı yutsa da hiç demez yeter,
Bu hal-ü ahvali Karından beter,
Hak ıslah eylesin vermesin keder,
Çiçekleri yakar bahar beğenmez.

Diterim bu halden kurtarsın Allah,
Hakikat yoluna eylesin ağah,
Allah kelâmını duymamış eyvah,
Bir meclise girer karar beğenmez.

MEYYİTİ bu sözü kime söylersin,
Kendini bırakıp ili neylersin,
Sen de öle öle yersin, içersin,
Senin de halini gaffar beğenmez.

ÇİLE DESTANI

Bu fanî dünyaya geldim geleli,
Selâmet bulmaya imkân görmedim.
Anamdan doğağın başım çileli,
Yüzümü güldüren insan görmedim.
Talihim ağlattı bir çengel taktı,

ESKİŞEHİRDE DE YUNUS EMRE ANILDI

Öte yandan Yunus Emre Eskişehir'de Sarıköy'de yeni adile Yunus Emre köyünde de 21 Mayıs 1961 günü büyük merasimle anılmış, mezarı başında Türkiyenin dört bir tarafından davet edilenler önünde konuşmalar yapılmıştır.

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu nun hazırlıyacağı Yunus Emre Antolojisi belki de Yunus Emre'nin nerede yattığını kesin bir şekilde aydınlayacaktır. Bu konuda dergimizin 1. Cildinin, 1. sayısının, 15 - 16. sayfasında Celâleddin Kişmir bir yazı yazmış, 12 yıl evvel aynı dava üzerinde durmuştur.

küleri korolarını, Bozkır ve İçel bölge halk oyunları ekiplerini dinlemiş ve seyretmişlerdir.

100 YIL BOYUNCA TÜRK - AMERİKAN GİYİMLERİ SERGİSİ

11 Mayıs 1961 günü İstanbul'da Amerikan Haberler Merkezinde bir "100 Yıl Boyunca Türk - Amerikan Kadın Giyimleri", defilesi tentip edilmiş büyük ilgi ile karşılanmıştır.

İstanbul Sanat Festivali dolayısıyla tertiplenen bu giyim defilesinde 100 yıllık Türk kadınlarının evde, sokakta ve mısır firkasında giydikleri kıyafetler bilhassa yabancılara çok hoşuna gitmiş, takdirle karşılanmıştır.

Zehirli sözlerle canımı yaktı,
Kalbimdeki yara sızladı, aktı,
Bir çare bulacak lokman görmedim.
Görmedim halimi; hal eyleyecek ;
Gözlerim yaşını bir gün silcek,
Acaba yüzümü kim güldürecek ?
Derdimi bilecek bir can görmedim.

Kimseler kimsenin bilmez dardını,
Şaşırır düşenler kendi kendini,
Felek yâr olmazsa sökmüz feadini,
Kulüm borcu kadar hicran görmedim.
Her kim ki borçludur, mihnet içinde,
Veremez borcunu killet içinde,
Sahtekâr söylerler millet içinde,
Bu sözde zerrece yalan görmedim.

Neler geldi neler garip başına,
Zehirler katıldı tahtı aşına,
Çileler birikti bu genç yaşına,
İhtiyâr oldum ben seyran görmedim.
Vücudum çürüdü bulmadım çare,
Ramazan misafir günler kap kare,
Nice zaman geçti yok cepte pare,
Sırtında Rayramlık mintan görmedim.

Anamdan doğalı bu ane kadar,
Gelemez hesaba çektiğim keder,
Sermaye olacak yoktur bir eser,
Kendime esalı dükkân görmedim.
Vaktiyle ufacık bir dükkân açtım,
Sermayem az geldi kapayıp kaçtım,
Vefasız insana paremi saçtım,
Kimseden bir lütuf, ihsan görmedim.

Birinde çalıştım gayetle yaman,
Ne lütuf gösterdi, ne de bir ihsan,
Yüz kuruş hak ettim verdiği doksan.
Ömrümde böyle bir şeytan görmedim.
Bu şeytan dediğim nefsimin işi,
Çektirdi bu zalim bir çok teşvişi,
Azzındır dişleri kesmiş kirisi,
Böyle bir ejderha, yılan görmedim.

Nefsindir ejderha ıslahın düşün,
Ecel gelir Hakka olur yürüysün,
Sendedir bu hatâ yanlış görüştün,
MEYYİTİ sen gibi hayvan görmedim.
Onun musikiye olan meyli işte SAZ
DESTANI ile de anlaşılıyor. Tıpkı bizim
Şemsi Yastıman gibi:

SAZ DESTANI

Her kim ki saz çalmış sonu evvahnış,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?
Saz çalgı denilen şeytana rahmıs,
Saz çalmak günahmış acaba neden

Kemanda zerrece tuğyan görmedim
Sazın tellerinde isyan görmedim,
Çalınan dümlekte nihan görmedim,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?
Sazın çalınması, günah demişler,
Saz çalan aşka evvah demişler,
Ateşe götürür bu rah demişler,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?

Kanun tellerinde bulmadım çekva,
Bağlama dilinden duymadım dâva,
Davulun sesinden olmadım igva,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?
Sazın neresinde gizlenmiş şeytan ?
Sazın başında mı eylemiş mekân ?
Sazların sesinden gıda ahr can,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?

Tamburun sadası ruhlara gıda
Ruhları okşayan odur iptida,
Hayat verir bana ondaki sada,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?
Ruhlarda yeri var hakkın Atası,
Zevk verir gözüme sazın notası,
Hak için çalarsan var mı hatası ?
Saz çalmak günahmış acaba neden

Hak için çalarsam sazımı ey can !
Dine diyanete var mıdır ziyân ?
Ey Ham sofı kardeş, ey ehl-i iman !
Saz çalmak günahmış acaba neden ?
Hak sevgisi için çalarsam sazi,
Güneh defterine kim yazar yazı,
Sözümü cevap ver, eyleme nazı,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?
MEYYİTİ sözlerin aşktan bir kitap,
Sana ilhâm veren hazreti vahap
Davudun sesini etmeli hesap,
Saz çalmak günahmış acaba neden ?

BİTTİ

OKUYUCULARIMIZA

Gelecek ayın 15 inde çıkacak 144
sayımıza VI. cildimiz de tamamlanacaktır.

Bu arada elimizde mevcudu kalma-
yan 4., 56., 57. ve 86. sayılarımızın da
ikinci basımları yapılmaktadır. I ilâ VI.
ciltleri toplu almak için sıraya girenle-
rin cilt ve takımları adreslerine sunu-
lacaktır.

VI. Cilt ve cilt kapaklarımız da
Ağustos 1961 de hazırlanmış olacaktır.

Derlemeler: III

KADAMUT MANİLERİ

Derleyen: Yılmaz ELMAS

- 125—Mani benim ezberim
Kan ağhyor gözlerim
Ben o yarin yolunu
Ölenek gözlerim.
- 125—Minder üstünde pire
Hopladı gitti yere
Allah sabırlık versin
Bizim evdekilere
- 127—Mani dedim de coştum
Mani kitabı açtım,
Ayrılık şerbetini
Yâr doldurdu ben iç-
tim.
- 128—Maniye ayvaz derler
Güzele beyaz derler
Her kime derdim yan-
sam
- Bu dert sana az derler.
- 129—Odalarda sürdürme
Kız beni süründürme
Süründürürsen sürün-
dür,
- Avu verip öldürme
- 130—Ocakbaşı taşbaşı
Ben yemem bulgur aş
Kara tahtaya çıksın
Kaynananın kel başı.
- 131—Ormandan gel orman-
dan
Bir su yer-harmandan.
Uzak yarin sevdası
Kesti beni dermandan.
- 132—Öyle oldu ikindi
Mum sahana dikildi,
Ellerin yarı geldi
Benim boynum bükül-
dü.
- 133—Peştemalın tersini
Alsana yenisini
Bizim Yavuz batırmış
Urumun gemisini.
- 134—Penceresi camcama
Selâm söylen amcama
Amcam kızın vermezse
Turşu kursun fincana.
- 135—Pınarın başı köstek
Fadimeyi yitirdik,
Fadimenin yerine
Vahide'yi getirdik.
- 136—Paraları çoğumuz
Hatırları yoğunuz,
Koca köyün muhtarı
Hükümetten koğulmuş.
- 137—Pencereden bakıyo
Kitap almış okuyo,
Sağlarına yağ sürmüş
Yel estikçe kokuyo
- 138—Tiren geldi boy boya
İçi dolu mor boya
Bileydin ayrılık var
Severdim doya doya.
- 139—Tarandaki tahtalar
Üstündeki noktalar
Onbeş yaşına gelmeden
Altın yüzük taktılar.
- 140—Türkü söylerim keyften
Kız saçların ipekten
Bu gece size gelecem
Kurtar beni köpekten.
- 141—Sigaramı düreyim
Aç yanına geleyim,
Açıldıkça ört beni
Yâr olduğunu bileyim.
- 142—Sıra sıra dikenler
Beyaz ışık dikenler
Bakışından bellidir
Gizli sevdâ çekener.
- 143—Sarı çember kenarı
İçine koydum narı,
Gören maçallah çeksin
Kimin var böyle yarı.
- 144—Sarı kavun dilsene
Pıçağını silsene
Kız ben sana aşkıım
İşmarından bilsene ;
- 145—Samsunun kavakları
Dökülüğe yaprakları
Açılmış güle benziye
O yarin yanakları.
- 146—Uzun yollar uzasın
Koyunlar kuzulasın
Sevdiğimi alacam
Altınlar ucuzlasın.
- 147—Uzadım karnış oldum
Damladım gümüş oldum
Kadamut gibi yerde,
Yuva yapmaz kuş oldum
S O N

Yıllık aboneli: 10,
altı aylık aboneli: 5
liradır.

Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER
ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

"TÜRK FOLKLOR (= HALBİLGİSİ) DERNEĞİ" NİN YAYIM ORGANIDIR.

Yalnız en yüksek Faiz değil,
en ufak mevduatınıza da en
yüksek Faiz, en fazla kazanma
şansı.

Dünyada ve yurttta bütün
bankacılık hizmetleriniz için

TÜRK TİCARET BANKASI

YARIM ASIRLIK TECRÜBESİ İLE ÉMRİNİZDEDİR

ÜN YON

SİGORTA KUMPANYALARI

Paris merkezleri: 9, Place Vendome

YANGIN, KAZA, TRAFİK

ve HAYAT

Türkiye İşletmeleri, Ünyon Han
Galata — İstanbul

Telefon: 44 48 88

Telgraf: ÜNYON

SÖT VEREN ANELER,
KANGİZLİK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTİHSİZLİK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

GRİPİN

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

FERAHLIK
ANI TESİR

BAŞARILI
NETİCE

Aldığınız müstahzarın ha-
kiki Gripin olduğunu anla-
mak için GRİPİN markasına
bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir

Faal — 321

Terkibinde krem bas-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU
cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yu-
muşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU

100 DE 100 SAFTIR

Faal — 320

ZİLELİ ŞAIRLER

Yazan: Cahit ÖZTELLİ
Halk şiiri dostlarına is-
tedikleri takdirde parasız
gönderilecektir.

Adres: C. Öztelli, Ata -
türk Öğretmen Okulu Ed.
Öğretmeni

Hasanoğlu - Ankara

Em sa' tadit ve ekleriyle
İstanbul Belediyesi Vari -
dat Tahakkuk Müdürü İhsan
Hincer'in hazırladığı eser:

ARTIK
BU KİTABA
İHTİYACINIZ VARDIR.

Cezalı ve yanlıs ödemek istemiyorsanız, bu eserden ediniz. Her çeşit ilan ve reklam için ödenecek resim ve yapıştırılacak pul tutarları. Ayrıca ilan ve reklama ait bütün mevzuat. 224 büyük sayfa. 15 lira. Ödemeli adresi: Yeşilçanak, Sultanmektibi S. 17, İstanbul Basıncı Kitapevlerinde Bulunur.